

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

IX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

Nota præ-
clarum en-
comiū tan-
ti viri.

Vir beatus
migrat' e
corpore.

Obijt anno
Christi 1171.
ætatis suæ
73.

iamque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solitæ benignitatis & hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse fixuram. Cuius omnis semper actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas & deuotio, totus charitas & compassio fuit. Interea solennitas inuentionis sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus disposuerat eiusdem Crucis fidelissimum adoratorem, feruentissimum amatorem, præconem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electionis impletus est, ut dies nulla superexeresceret, nulla deesset. Et forsitan minus id fuerat attendendum, nisi quia Saluator quoque, ut quidam sapiunt, ipsum sibi numerum à conceptione ad passionem vsque compleuit. Præuenerat autem Dominicis sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimum executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos. Ad quem multæ prius ecclesiasticæ & seculares personæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: sed ad eius præsertim exequias innumerosior, si tamen numerabilis, multitudo concurrat. Excubias ergo peruigiles circa sacratissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis & canticis spiritualibus celebrârunt. Tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram sacro altari, in honore beatæ Mariæ semper virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comprobatur. Et quoniam annos natus ferme viginti, ad monasterium sese contulit Bonæualis, vbi circiter decem annos, & tantum dem in Stamedio consummauit, additis trigintatribus in episcopatu completis, ad septuagintatres numerus annorum vitæ eius asurgit. In cuius transitu annus erat millesimus centesimus septuagesimus primus ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto vnus est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Translatio eius.

TRANSLATIO S. NICOLAI EPISCOPI EX
MYRA LYCIAE VRBE AD APVLIAE OPPIDVM BARIVM
*vel Barum: scripta ab Ioanne Archidiacono Barenfi, iubente Vrhone
Barenfi & Canusino Archiepiscopo, circa annum Domini
millesimum octogesimo octauum, aut circiter.*

PROLOGVS.

Niuerſis Chriſti Eccleſijs literis noſtris cognoscenda ſignificamus, quæ miranda & veneranda noſtris in temporibus Nicolai beatiffimi famuli ſui meritis pro ſanctiffimis omnipotens Deus mortalibus inſinuare dignatus eſt: videlicet qualiter de Myra metropoli Barenſibus per pontum transferentibus, illius artuſacratiſſimi Barum ſunt apportati: vbi ſunt etiam innumera oſtenſa virtutes & ſtupenda miracula: quæ non ſolum generationi præſenti vel voce vel ſcripto notificare curamus, ſed etiam noſtra poſt tempora generi venturo memoria & relationibus digna diligenter relinquere laboramus. Nos etenim certiffimè nouimus, omnis quoque totum per orbem diſuſa frequentibus argumentis eſt experta fidelis Eccleſia, quoniam licet maieſtas omnipotens aliorum ſanctorum pro meritis apta & gratiffima beneficia ſuis Chriſticolis dignatur concedere: maximè tamen pro huius ſæpiſſimè largiri non diſtulit, quæcunque appetunt ſuffragia illius inuocato pro nomine. Et idcirco ſub iſto vocabulo plures per omnes nationes & prouincias, vbi Chriſtus Dominus colitur, quàm aliorum ſanctorum conſecrata inueniuntur baſilicæ: & mortales plures ſunt, qui ſancti huius ſolennia celebrant, quàm qui aliorum. Pro quo enim tam celeriter aliquis aliquo in periculo poſitus ſenſit cælitus adiutorium? Neque enim hoc proferimus, ut ſanctis derogemus alijs, vel animaduerſione illorum merita minuamus: ſed iſtius virtutes prædicamus, vitæque continentiam & conſtantiam miramur, & mirando collaudamus, qui tantam apud Deum hac in vita & poſt hanc vitam obtinuit & obtinet gratiam. Quam ob rem nec minori læritia & celebritate iſta, quæ eſt in Translatione, debet à fidelibus honorari feſtiuitas, quàm illa, quæ ſua de dormitione celebratur ſolennitas.

S. Nicolaus
quàm cele-
bris in Ec-
cleſia Dei.

Feſtū tranſ-
lationis S.
Nicolai.

nitatis. Virtutum enim signa & tunc & modo manifesta claruerunt, æqualia & innumerabilia. At fortassis festiuitatem istam non omnes æqualiter celebraturæ sunt Ecclesiæ: Barum tamen tota cum Apulia laudibus dignissimis precibusque humilissimis quotannis magnificare non negliget. Hoc etenim maximè tanto thesauro ditatum, tantaque dignitate illustratum videtur. Istud autem omnibus de alijs nequaquam attingimus fidelibus: Verùm nihilo minùs asseuerare volumus, quod certissimè nouimus, quoniam mirandum venerandumque habetur & habebitur ab omnibus, quod omnium conditori hac in tempestate mortalibus ostendere, ut prædictum est, placuit. Quod ego Ioannes Barinæ Archidiaconus ecclesiæ per iussionem domini mei & patris Vrsonis Barenfis & Canusina Archiepiscopi ecclesiæ, qualiter sit actum, breuiter & liquidè, seriatim quoque pandere non grauabor.

Postquam beati Nicolai substantia incorporea & inuisibilis à corporea visibili que fuerat substantia separata, & ab spiritibus vranicis in præparata requie collocata, multi Imperatores, multi que potentes mortales, artus illius sacratissimos de vrna, qua manebant reconditi, summo conamine tentauerunt abripere, propriamque ad patriam transportare. Nanque vnus de palatinis magnatibus hoc pro auferendo & afferendo thesauro suo ab Imperatore legatus, cuius Myrea tellus parebat imperio, ad ecclesiam vbi sanctum iacebat corpus aduenit. Qui cernens propter quod venerat non se posse perficere, beatum Nicolaum flagitare cepit humiliter, ut si loco ab illo transmutari se non permitteret, vel aliquam videndam sibiimet particulam dignaretur concedere, quam osculari valeret. Cuius postulationi sanctus Nicolaus non defuit, sed quod rogauerat adimpleuit. Nam vbi de liquore vrnae cum peniculo, sicut solitus erat, extraxisset ecclesiæ minister, dens vnus statim cum illo extractus apparuit. Quem maxima cum latitia suscipiens ille, Deo eiusque famulo Nicolao gratias agere, & oscula figere frequentissimè cepit. Quem aurea capsellula mox inclusit, & super altare, quod ibi aderat, posuit. Cumque post paululum aspexisset, manare oleum illa de capsellula multum vidit. Inuoluit ergo eam pallio, putans hoc posse modo illum intus perstringere, ne foras exiret ampliùs, liquorem: sed frustra. Nam quanto plus circumligabat, tanto liquor ipse circumuoluta pallia madefaciens potius emanabat. Ergo desperare cepit, quia non posset habere in occulto, sicut optauerat: idque Domino manifestante cognouit. Ipse etiam beatus Nicolaus in somni visione fertur apparuisse, dentemque supradictum præ manibus tenens & ostendens dixisse: Ecce postulationi tuæ satisfeci: ferre autem tecum ut voluisti non poteris, quoniam separari ab alijs membris meis vel minimam particulam non permitto. Ille autem euigilans, & animaduertens tantummodo imaginationem somni fuisse, dentem vbi posuerat non inuenit. Hoc quidè in Græcis voluminibus significatum inuenimus, quod idcirco nostræ relationi prænotauimus, quatenus ostenderemus, quia omnipotens Dominus sui famuli corpus exinde, vbi fuerat hætenus, per tot curricula temporis non permisit transmutari.

Porro sicut in vera Græcorum reperitur historia, iste sanctissimus pontifex in synodo Nicena fuisse legitur oppidò iam senex: in qua præsidente beato Papa Syluestro, magnoque principe Constantino, Arrius suis cum fautoribus condemnatus est. Ipse autem beatus Nicolaus paucis post diebus superuivens, cælo spiritum reddidit, corpus solo tradidit. A quo tempore vsque ad eius sancti corporis translationem, secundum eorum calculationem, ducentarum ferè Olympiadum curricula transferunt. At verò secundum nostram supputationem, ex quo Verbum Dei caro factum est, & habitauit in nobis, anno millesimo octogesimo septimo, Indictione decima, quidam Barenfes cum tribus nauibus Antiochiam negotij causa proficisci voluerunt: ijsque iam passis velis regna super Neprunia volantibus, nauæ prædicti quasi diuina inspiratione commoniti, mutua inter se sermocinatione de tanto rapiendo thesauro conferre cœperunt. Quidam autem ex ijs ad tentandum id horrabantur: posse enim hoc diuino perfici adiutorio, veluti iam scirent certissimè,

Maij 9.
Cap. 4.

Multi Imperatores & proceres S. Nicolai reliquias ad se transferre conati sunt.

Nota rem ituporis plenam.

Animaduertes, pro exitumans,

Cap. 3.

Id est, mille annorum.

constanter asserabant. Aiebant Ecclesiam solitariam, clero populoque vacantem, & idcirco neminem fore, qui ipsis obstaret. Alij autem ne hoc tentarent dissuadebant, facinus clarissimum & difficilimum fieri posse desperantes.

Cap. 3.

Vt autem Myream letantes acceperunt, ad litus ancora de prora iacitur, stant litore puppes. Habito statim inter se consilio, peregrinum quendam, quem * pupatum secum vehebant, pramittunt exploratum. Qui rediens, in castro, quo sancti erat basilica, Turcos non paucos renuntiavit adesse. Ille enim, qui eidem castro praeerat, ibidem defunctus iacebat, & ea causa ad exequias funeris conuenerunt. Quo audito, expansis carbasis ilico versus Antiochiam proras ratium direxerunt, paucisque diebus secundo cursu ad eam peruenerunt ciuitatem. Vbi nauem Venetorum inuenientes, de varijs rebus, vt assolet, percontari coeperunt. Erant enim quidam ex nostris Venetorum cognati & amici, cum quibus de corpore beati Nicolai mutuo confabulabantur. Veneti vero id quod dudum animo conceperant, edere verbis nequaquam dubitauerunt. Nam & palos ferreos & malleos prae paratos se habere confessi sunt, & quod tentare deberent inter se iam consultasse, illis pandere non distulerunt. Quod cum nostri Barenenses audissent, ad hoc incipiendum & perficiendum maiori etiam desiderio sunt accensi: & non tam pro sua gloria & honore, totiusque patriae nostrae decore & ornamento audaciores & ardentiores esse coeperunt, quam ob vitandum dedecus & vituperationem sui: veriti ne forte Veneti id perficerent, atque inde ipsi ignominiae nota afficerentur. Quapropter etiam maturauerunt negotium, cuius explendi causa iter susceperant, vt inde ocyus remearent.

Venerit vt se
comparant
ad tollendas
S. Nicolai
reliquias.

Cap. 4.

Eo expleto, cum iam redirent, & prospero Austro velis turgidis vndas aequo-reas carinae sulcarent, ad Myreamque litus appropinquarent, transire illud vltraque tendere voluerunt. iam enim deferbuerant, & velut tepidi ex priore facti erant ardore. Ambigere enim coeperant, quod rem difficilimam se moliri non ignorarent: tum quoque cursum velocissimum habere videbantur. Itaque iam intermittere voluerunt, quod prius consuluerant: sed diuina dispositio, quae hoc perficiendum constituerat, non intermisit. Nam imperante potentia creatoris, ad sua mox rediens loca syluia turbidus Auster, & nimius gelidis Boreas est missus ab antris. Ita ergo inuiti steterunt, qui modò spontanei noluerunt. Exploratores deinde praemisere: qui redeuntes nuntiauerunt ecclesiam esse solitariam, clero & plebe vacuum: tribus tantummodò custodientibus monachis, neminem impediendum, nullumque illic esse resistentem. Indigenarum enim exigentibus meritis, ea desolatio & devastatio iusto Dei iudicio illi regioni accidit, quam gens infidelis inuaserat, suoque dominio subdiderat, eaque causa deserta remanserat. His auditis, arma continuo comprehendunt, paucisque relictis, qui naues interim custodirent, instructa acie bene muniti & cauti, tanquam hostibus obuiam ituri, pergere coeperunt. Metuebant enim sibi, quod terra illa genti infideli subdita esset, longaeque à litore locus, ad quem ibant, plus minus spatio trium milliariorum abesse videretur.

Barthes non
sine nauis
uino cogun-
turijs ob-
tinentis ope-
ram dare.

Cap. 5.

At ubi ecclesiae claustra ingressi sunt, arma deposuerunt, aedemque sanctam humiliter suppliciterque subierunt, & Sancto preces obtulerunt. Finitis omnium precibus, ante dictos custodes sine dilatione de sancto corpore percontati sunt, & ubi nam iaceret. Quibus illi, Hoc loco, inquit, sicut à nostris accepimus decessoribus, sine ambiguitate repositum credimus. & his dictis, locum ostenderunt. Deinde sancto de liquore more solito extrahentes, illis tribuerunt: de quo cum acciperent quidam in sua vascula, Lupus presbyter Barenensis illorum comes in vitream ampullulam de eodem excepit: quae alto loco interim dum loquerentur, vt quae securè illic seruaretur, reposita, casu improviso in pavementum marmoreum cecidit, sed nihil de sua integritate amisit, solidaque, vt prius fuerat, non sine omnium, qui aderant, admiratione de pavimento leuata est. Tum vero coeperunt cum monachis supra dictis quasi tentantes colloqui, dicereque se velle inde sacrum corpus tollere, & ad suam patriam transportare. Hac enim causa, inquebant, à Romano Pontifice missi venimus, tribus aduecti nauibus. Si consentire nobis in hoc volueritis, dabimus vobis de vnaquaque puppi centum aureos solidos. Hoc illi audientes, stupefacti & pauore correpti sunt: & Quomodo, inquit, istud attentare

Illustrare mi-
raculum.

Nota quan-
ti olim fecer-
unt sacras
reliquias.

&

& perficere audebimus, cum nullus mortalium id hactenus impune attentauerit? Quis autem tam sit temerarius, ut tantæ mercis vel emptor vel venditor esse velit? aut quæ tanti erit pretij res tamque admirabilis, ut tanto possit thesauro comparari? An verò aurum vel argentum vel lapides pretiosi ei possunt æquari? Si domini terrarum non temeritate, sed ne precibus quidem & supplicationibus istud conari sunt ausi, quo pacto id vos ad effectum perducere valebitis? Desinite ergo tantum persequi nefas, non enim diuina id gratum est voluntati. At tamen, si sic vultis, periculum facite. ecce locus hic est. Hoc autem dixerunt, nullo modo putantes fieri posse, quod illi volebant. Tot enim cursibus exactis solaribus, neminem mortalium nouerant, qui vel occultè furari, vel palàm vi rapere, vel à Domino precibus id impetrare hactenus valuerit.

His atque alijs inter ipsos alternatim habitis sermonibus, animare se intuecè, & ut auderent statimque inciperent consilium habere cœperunt. Non enim illis opportunum erat aut commodum, sed oppidò sinistrum & inconueniens vterius rem differre. Solari enim lampade ad occasum vergente iam aduersascebat: resque ipsa & locus peregrinus, reditusque ad naues dilationem ac securitatem illis minimè permittebant. His ergo conuenienter prudenterque prouisis, sæpè nominatos monachos primò comprehendunt & tenent: deinde speculatores constituunt, qui vndique venientes prospectent, ne quid ab improviso, quod neutiquàm vellent, illis incommodi accideret. Stabant etiam hinc inde armati per tramites, ut fortuito aduenientes caperent, nec abire sinerent: nec adeò pauidi erant, tamen si numerus armatorum non excederet quadraginta & quatuor iuuenes, sed audacissimos, quin hostibus quadruplò pluribus fortiter vellent obistere, nec verterent terga, aut illis manus traderent. His autem cautè prudenterque foris ordinatis, intus presbyter ille, quem supra nominauimus, & alter consodalis Grimoaldus nomine, cum paucis alijs in ecclesia stantes preces inchoant, quæ vñtato more litanix vocantur. Sed timore pariter & tremore correpti, ac velut dementes effecti, linguae instrumento impedito, quæ inchoauerant clariùs exprimere non valebant. Interea Mattheus vaus ex nauis, ferreo arrepro malleo pavementum marmoreum percussit & fregit, sub quo camentum reperiunt. Quo comminuto & eieccto, vñt In marmoreâ vrna eadè condire fuit.

Idem verò iuuenis immittens manum, primoque liquorem attingens, sensit esse valdè copiosum, ira ut vrna eadem, quæ non parua erat, quasi vsque ad medium plena esse videbatur. Deinde immergens dexteram, thesaurum pretiosissimum, quem inefabili desiderio quærebat, inuenit: inuentumque impavidus celeriter extraxit. Nam sicut ipse nobis retulit, verbis credibilibus fidem faciens, nunquam se tam securum atque interritum fuisse fatebatur. Vnde quis ambigat tanto in opere, ne formidaret, ope Angelica eum fuisse confirmatum? Expositis autem membris cæteris confusus ac temerè, caput adhuc decrat. Quo nondum reperto, tristes aliquantulum sunt effecti. Quapropter inclinans se iuuenis ille, non ut priùs solis immersis manibus in multo liquore quæsivit illud, verum etiam audacia temeraria pedibus ingrediens (Sic enim necessitas admonerat) sanctum caput hinc inde quæsivit: repertoque egressus est, salutifero de Natice vestibus & toto corpore madefactus. Factum id est duodecimo Calendas Maij. Interea quidam ex circumstantibus nauis clanculum de sanctis reliquijs minimas particulas auferentes, occuluerunt: sed frustra. Ut verò confidentes hoc factum suum cæteris artibus illas restituerint, suo loco postea ostendemus.

His ita consummatis, locus illis decrat, in quem sancta illa omnipotentis Dei inferrent munera. Nanque inopinatò & ex improviso istud eis euenerat, & idcirco nihil tale præparatum secum attulerant, quo excipere illa honesteque componere possent. Sed tamen alterius ex ijs, quos diximus, presbyteris exuta quam induerat tunica, quæ aliàs paludamentum vocatur, prout poterant ea inuoluerunt: statimque subeunte Lupo presbytero, per humeros eius guttulis odoriferis

Cap. 6.

Barenfes ferrio se accingunt ad S. Nicolai reliquias auferendas.

In marmoreâ vrna eadè condire fuit.

Cap. 7. Multum ex eis olei manant.

Caput eius reperitur.

Cap. 8.

Guttula odorifera delinunt à reliquijs eius.

decifrentibus, onus leuiffimum, nulla terreni ponderis grauitate moleftum, cum omnes eflent armis accincti fulgentibus, alportarunt, prædam fanctiffimam non ex hoftibus ferentes, fed ex Dominico gazophylacio, diuina largiente gratia, fiftentes, thefaurumque venerabilem de arca fanctiffima furto laudabili tollentes, non fine Angelico, vt putamus, comitatu, exultantibus animis cum laudibus akifonis, quantum quidem laici fciebant, ad litora properè remeabant. Nec decranonnulli, qui de fancto vrna, quam ruperant, marmore frufta qua poterant fecum auferrent: è quibus in minutas diuifis particulas à multis pontificibus per Italiam multa funt altaria tabulæque itinerariæ confecrata. Idem factum eft & de panno illo nimum madefacto, quo artus venerandos inuoluerant. Quippe vtrunque fanctificatum eft, & ob hoc valde venerandum, atque in huiufmodi locis honorificè recon-

Cap. 9.
Oblervauit
pium nauarum
ftudium.

Vt autem ad ponti aduenère confinia, fanctasque depofuère reliquias, orta eft inter illos contentio, quinam ex illis, aut cuius nauis ferret onus illud defiderabile. Optabat enim vnumquodque fodalitium in fuo illud portare nauigio. Quis enim tantum nollet feruare & custodire patronum, à quo fe ipfe potius feruandum & custodiendum, atque ex omnibus aduerfis eripiendum non desperaret? Placuit tandem omnibus, vt omiffa hac contentione, illius nauis fodalitas fecum ueheret, in qua nauta erat huius operis audaciffimus effector: ea tamen conditione, vt prius iufurandum darent, fe fine cæteris nihil de fancto corpore acturos vel conftituros. quod quidem ita factum eft. Concordia ergo inter illos hoc modo compofita, ratem ascendunt, & alio illud inuoluentes panno candido & nouo, priore ablato, in ligneum imponunt vafculum, in quo laticem vel temetum nauatæ feruare folent. Interea fama perniciousis alis volitans, incolis Myrei caftri, quod non longius milliario vno ab eadem ecclefia in monticulo quodam fitum eft, aures multorum trifti voce percutiens, id quod gefum erat nuntiauit. Concurrentes ergo vndique curfu velociffimo, irati nimum ac triftiffimi, tendebant ad litora, ob raptumque pastorem & dominum lugentes amariffimè, crines & barbas euellere diuiffimè non ceffarunt, & vocibus luctuofis, perinde ac fi chariffimi propinqui alicuius corpus exanime libitina ferrent, ita clamitabant:

Dolor My-
rani populi
ob ablatas
S. Nicolai
reliquias.

Tempore quid miferis heu nobis accidit ifto,

Quo patriæ noftræ dedecus afpicimus?

Munera tanta Dei multos feruata per annos,

Tam facili raptu perdidimus fubito.

Hactenus hoc fuerat Lyciæ ditata fuperno

Thefauro tellus, ac decorata nimis:

Laudibus eximijis totum celebrata per orbem,

Et munita patris magnanimi meritis.

Infelix Myrea tuis fpoliata manebis

Cultibus & donis, mœftaque femp̄ eris.

O Nicolaë pater toto venerabilis orbe,

Cur patriam noftram deferis, immò tuam?

Hic genitus fueras, fanctisque parentibus altus:

Hic puer & iuuenis, virque fenexque pius.

Hic pater & dominus, pastor custosque benignus,

Hactenus hac patria viuus & exanimis.

Quælibet hanc miferam quoties aduerfa premebant,

Auxilium petijt mox pater alma tuum.

Rebus in aduerfis aderas fpes vna falutis,

Munimen tribuens fupplicibus populis.

Quorum tu precibus præfens venerande fauebas,

Votaque fufcipiens, quæque rogata dabas.

Vndique currebant cunctis è partibus orbis,

Ad facrum tumulum fæpè falutiferum.

Nouerit heu vacuum fimul ac quem turba fidelis,

Omnis ceffabit cultus, & omnis honor.

Inuocatio
Sanctorum
quid confe-
rat.

Munera

Munera quippe Dei decurrunt, & gratia prima:
 Historia solum nomen erit veteris.
 Pastor oves proprias cui nos committis alendas?
 Te linquente gregem, mox lupus adueniet.
 Virtus, solamen nostrum, decus omne, leuamen:
 Turpes vna, salus, causaque lætitiæ.
 Væ nobis miseris, hæc omnia perdimus: at nos
 Hinc subit & luctus, perpetuusque dolor.
 Heu cui tale nefas fuit hæc permissa potestas
 Efficere, & tantum sic violare locum?
 Et malè tractauit cuius temeraria dextra,
 Fecit & hoc furtum quis modò sacrilegus?
 Sed fortunati, qui prædam fertis opimam,
 Nos infelices occupat omne malum.

Hæc & alia tristitia & dolore atque ira cogente conclamabant lugentes, ac deinde Cap. 10.
 ad propria mœstissimi lachrymisque madentes remeabant. Inter abeundum autem frequenter vultus conuertebant ad litora, nauesque respiciebant. quippe in quibus & illorum & totius patriæ decus & gaudia ferebantur. Interdum verò inhiantes & tanquam versi in amentiam restabant, atque vt lænæ toruæ, cum sunt fœtæ, & tigrides asperrimæ fremebant. Illis denique mœrore conscio abeuntibus, lentisque gressibus arenas calcantibus, isti comitante lætitiâ, exultantibus animis, rudentes celeriter exoluunt à litore, suaque assidentes per transtra, alacriter remigare cœperunt. Quanta enim illi non absque animi stupore tunc hilaritate perfusi fuerint, nec voce proferre, nec literis explicare, nec animi consideratione consequi possim. Nauigantes autem, nocte illa in insulam, quæ Cacabum dicitur, delati sunt: qua relicta, laborante remigio ad Maiestras insulas (sic enim nominantur) profecti sunt. Inde recedentes, cum multa remigum fatigatione ad loca Macri appulerunt. His enim tribus noctibus, geminisque diebus admodum illis aduersante Borea nauigârunt. Vnde etiam quidam inter se colloquentes, fluctuantibus & turbatis animis dixerunt: Quid ita nobis infestus est hic ventus, nec quiescit? Forsitan aliud nobiscum vehimus: non illud quod aurumamus. Aut si re vera corpus S. Nicolai ferimus, fortassis non ei placuit id quod fecimus, atque ea causâ malè egimus, & vlteriùs illud ferre non valemus.

Exultabund
 di auehant
 Barenfes S.
 Nicolai re-
 liquias.

Ex ijs autem vir quidam Eustasius nomine, nocte sequenti fertur vera somnij Cap. 11.
 visione vidisse, immò huiusmodi passionem sensisse, hyrundines eius linguam mor- Visio cuius-
 dam.
 dicis apprehensam malè tractantes atque cruentantes. Qua ille visione perterritus & expergefactus, de cubili surgens nequaquam tacere voluit quod viderat, sed socijs omnibus, metu necdum de pectore recedente indicauit, asserens quòd verè sint membra sanctissimi Nicolai: nec dubitauit vltiùs benè illi placuisse quod fecerant. At tamen illi de contrario vento perrexerunt inter se conqueri, & cur illis ea aduersitas accidisset percontari. Tum verò quidam ex ijs, ceu vates veridici, talia dicebant: Venti isthac aduersitas, quæ nostrum impedit iter, vt nos quidem putamus, non priùs cessatura est, donec artubus cæteris particula illæ, quæ separata sunt, coniungantur. Reuerà enim quidam ex nostris occultè de sanctis abstulere reliquijs, easque apud se absconditas habent. Sed si læti cupimus omnes redire in patriam, sancto restituatur corpori, quicquid à quolibet sublatum est. Singuli etiam iureiurando firment se nihil eiusmodi penès se occultatum habere, vt ab omnibus suspicio omnis amoueat. His dictis cum omnes assentirent, singuli Restituun-
 tur ablatæ
 particule de
 reliquijs, &
 redditus
 secundus.
 singulas, quas abstulerant, particulas ostenderunt: & in ijs Romoaldus quidam duos sancti viri dentes & exiguos articulos protulit: alter de sancto liquore omnino madidum marsupium, vbi seruauerat quod furtim abstulerat, se inuenisse confessus est. Ijs ergo particulis cæteris artubus adiunctis, singuli proposito Euangelij codice iuramento satisfecerunt, se de S. Nicolai reliquijs nec habere quicquam absconditum, nec scire quenquam alium habere. Cum hæc ab omnibus vnanimiter facta fuissent, iam minimè deinceps senserunt aduersa ventorum spiramina, quodque priùs inconsultè gesserant, de eo postmodum se benè consuluisse apertè cognouerunt.

Flante ergo prospero vento, latumque carinis equor sulcantibus, Domini collaudan- Cap. 12.
 tes

Visio Disi-
gij nauæ.

tes magnalia, lætissimi cursu vehabantur citissimo, & sicut postea itinere iam peractō compererunt, prædictum illis fuit quiddam valdè mirabile. Nanque vni ex nauis, cuius nomen erat Disigius, cum quies soporifera eius membra teneret, apprensus imago viri venerabilis fertur dixisse: Nolite timere, sed constantes estote: quia vobiscum ero. Et ille, Quis tu, inquit, es domine? Cui sic responsum veterandus reddidit heros: Sum Nicolaus ego, vobiscum qui modò dego. Et vt me verum experiamini dicere, die vicesimo, à quo corpus meum abstulistis, Barinum portum intrabit. Hæc vbi imago illa locuta est, ab oculis illius euauit. Hoc autem ille euigilans omnibus enarrauit. Atque id ita demum, vt prædictum fuit, euenisse constat. Hinc igitur tanto consili miraculo, minimè iam pelagi minas exhorrebant, nec rabidos ventorum impetus, vt perpauidi nauæ solent, expectabant, nec potestatem ponticam contra se futuram metuebant: quippe qui illum, per quem tempestates terribiles sapissimè quieuerunt, secum per pelagus securi ferrent. Porro illis gaudentibus, & medio pelago carinis currentibus, auicula quædam ex improuiso apparuit: quæ huc illuc intra nauem nunc volitans, nunc pedibus inter nauas ambulans, quasi mansuetata & domestica, & quæ capi non renueret, ibat & redibat, ascendebat & descendebat. Quam illi vultu hilari aspicientes, mirabantur non solum eius mansuetudinem & circuitiones, sed etiam aduentum. In medio enim æquore ventosis alis volentibus nauibus, ab insulis & tellure longissimo intervallo separati videbantur: atque inde animaduertentes vnde ea aduenisset volucris, lætitiâ simul & admirationem conceperunt. Cum autem aliquantisper intra ratem hac illac deambulasset, ab oculis omnium est ablata, nec vsquam amplius visa. Læti igitur ex eo effecti sunt, quod visu corporeo conspexerant: quandoquidem aliud in illa volucris specie fuisse, interiori speculatione colligebant & credebant.

Cap. 13.
Oferua de
odore mirri-
fico.

Sed maiori quotidie exultatione afficiebantur. Crebrò nanque inter lucem & tenebras odorem suauissimum, mirabilem & incognitam spirantem fragrantiam, sentiebant. Atque ijs omnibus merito exhilarati, ad portum S. Georgij paucis diebus appulerunt: qui locus à Barinis mœnibus non amplius quinque abest milliarijs. Vbi ex vasculo supra memorato sanctas extraxere reliquias, & in capsella lignea, quam in itinere parauerant, digna prius veneratione eas exosculantes, quantum quidem potuere, honorificè eas condiderunt, & extrinsecus pallio strictè contexerunt. Interim quosdam de suis nuntios præmiserunt ad Clerum populumque Barensem: qui cum illos audiuisset, confestim ciuitas tota gaudio inopinato, nouo & mirabili est repleta: omni que mox dilatione remota, vterque sexus & omnis ætas, atque aded etiam infirmi ad litora conuenerunt. Nanque ferè viri omnes & mulieres, senes & iuuenes, anus & iuuenula, pueri & adolescentula, infantuli & infantula naues sæpè dictas, tantam Baro cunctaque Italia lætitiâ afferentes, intentis obtutibus & iucundissimis animis venientes expectabant.

Vide studii
piscorū er-
ga sacras re-
liquias.

Cap. 14.

Vt autem iuxta portum applicuerunt, cuius viro ecclesiastico & religioso tantum thesaurum porrigerent & committerent, ignorabant. Virso enim Barinorum Archiepiscopus, vir religiosus, Deoque dignus, & dominis Italicis notissimus & familiaris amicus erat tum apud Trantum, cum quo & nos illo die eramus. Nauis enim illic præparata stabat, quam post diem alterum ingredi statuerat, causa orationis Hierosolymam profecturus. Porro legatus ad eum festinus venit ciuium Barensum cum literis, quæ omnipotentem Dominum tam mirifica dona ecclesiæ Barensi ipsius tempore concessisse significabant. Omissis ergo ille coepto itinere, immensa repletus lætitiâ, Barum sibi properè petendum existimauit. Interim nauæ Eliæ Abbati cœnobij S. Benedicti, quod supra portum situm est, capsellam sacras reliquias continentem commendarunt: quam ille suscipiens, in eadem beati Benedicti ecclesiâ nono die mensis Maij, in quo translationis est constituta celebrari solennitas, tribus diebus & noctibus cum fratribus suis diligenter & cautè custodiuit. Nam inde postea fuit ablata, & ad curiam, quæ dicitur Catepani, deportata. Inter ciues nanque Barenses ciuilis dissensio & seditio exorians, in duas est partes diuisa. Alij enim in hac ciuitatis parte, alij in altera Sanctum collocare nitebantur. Quid autem inter illos eueniret, per notas vocum nolumus nostris mœrendum relinquere posteris: sed malumus silentio sempiterno teneri, & obliuione ignorari. Tandem verò adueniente Archiepiscopo, nauæ & ciues rogauerunt illū, vt capsellam illam intra curiam suam sineret reponi, quod locus illic esset aptus & amplius, ibique propria ecclesiâ construeretur. Quorum ille postulationi con-

sentium

sensum præbuit: & mox cum episcopis & clericis omniq̄ populo ciuitatis nudis pedibus illuc pergens, de medio curiæ abstulit, & in ecclesia beati protomartyris Stephani, quæ paucis mensibus ante annos tres fabricata fuerat, deposuit. Deinde sollicitè cogitare cœperunt, cui viro idoneo, digno & fideli tantum thesaurum fideliter custodiendum committerent, qui & oblationes fidelium susciperet, fideliterq̄ ad necessaria basilicæ opera seruaret, omnibusq̄ præset vilitatibus prouidus dispensator. Sed neminem alium tantæ rei magis idoneum hac tempestate reperire potuerunt, quàm antè dictum Eliam Abbatem. Itaque omnium consensu & fauore Archiepiscopus loculum corporis & cætera suprà memorata illi commisit, agendisq̄ omnibus cum præpositum esse voluit.

Ecce reuerentiam erga reliquias

Hæc ferè omnia, quæ hucusq̄ per notas vocum & mentis stylo inculto, pro tenuitate ingenii nostri consignauimus, omnipotens maiestas per mortalium actiones operari dignata est: cætera quæ sequuntur, ipsa sola operata est, signa videlicet virtutum suarum innumera & miranda. Placuit enim diuinæ omnipotentia, quod actione temeraria factum videbatur, sua confirmare operatione mirabili. Ambigebat enim non pauci fideles, & idcirco tanta gratia & gloria & sublimitas ex diuina dispositione Barum aduenisse, totamq̄ Italiam illustrasse, non rata mentis ratione credebatur. Vt enim initio diximus, permulti principes id frustra sæpè conati fuerant. Si quis autem quærat, vel secum tacitus miretur, cur quod illis per tot secula negatum est, istis Deus concesserit, responderi illi potest: *Causam nos nescimus. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hoc solum nouimus, quod illis tunc noluit isthuc concedere, quod istis cum sibi visum fuit concessit.* Id verò non dubiè possumus conijcere, quod pro salute Italarum, immò totius Europæ de Asia vsque Barum munus hoc gratissimum prouisor omnium transferri imperauit. In hac enim sola mundi parte, id est, Europa, catholica pietas abundantius & perfectius colitur: in alijs verò aut vix alicubi, aut nusquam. Collaudare igitur Dominum oportet fideles omnes prouincias, & benedicere, eiq̄ grates dignissimas agere, quod dignatus est respicere populum, quem suo sanguine redemit: cui hoc tempore tantam voluit imperire gratiam, vt per medelam, quam alij sentiunt, alij fieri cernunt in corporibus, animarum perpetua sanitas acquiratur. Neque enim credendum est, quod pro solis corporibus sanandis, quæ sunt quandoque in cineres redigenda, hæc voluerit Dominus noster suis fidelibus præstare beneficia: sed post visibile medicamentum, inuisibilis necesse est medicina requiratur. Vtrunque enim sanare Saluator non despicit, qui vtrunque creauit: si tamen humilis præcedat supplicatio, cordisque contritio. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Etsi autem totius Hesperia ciuitates & prouinciæ de tam mirifico munere iure congratulari videntur, at tamen Barum maxima & singulari ac velut propria quadam excellentia præfulgere conspicitur. Nam diuina imperante potentia, dimissa patria, in qua ortus fuerat, relicta episcopali cathedra cui præfuerat pontifex pius & venerandus, postremò quasi postpositis totius orbis terrarum partibus alijs, hæc sibi delegit beatus Nicolaus sedem, vbi corporis eius ossa sanctissima quiescant. Cur autè hîc, & non alibi, cum sint & maiora, & meliora, & digniora loca, nemo à nobis curiosius inquirat. Nosse ea sufficiat, quæ superius annotata sunt. Gaude igitur Barum gaudio singulari, sed in Domino. Gaudete iusti, ait Propheta, in Domino. Et Apostolus: Gaudete in Domino semper. Exulta Barum, sed in Domino, qui hæc exultationem sola gratia sua, non præcedentibus meritis tuis tibi præstitit. Gloriare, sed in Domino, qui præ cunctis telluris partibus tanta te gloria sublimauit. Hoc enim modo in Domino te conuenit gaudere, lætari, exultare & gloriari, vt in primis fatearis non te meruisse tantam à Domino percipere gratiam. Quæ enim tua merita hoc digna munere fuere? Deinde in superbiam ne efferaris, sed prona mente humiliteris. Qui enim se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Humiliaberis vtrique ex hoc, vnde humilitatem concipere debes, si te inde exaltaueris, vnde te oportet omnem superbiam elationem respuere. Neque enim omnipotens Dominus idcirco hoc te ornauit & decorauit diademate, vt vitijs & criminibus adijcias incrementa: neque proderit tibi in ossibus beati Nicolai habere fidutiam, quod Deo iubente intra mœnia tua quiescant, si prauis & probrosis moribus diuinæ contradicas voluntati. Sic namq; Iudei, sprete Domini nostri Iesu Christi mandatis & virtutibus, in Moyse se fidutiam habere dicebant, quibus idem Saluator, Moyse, inquit, in quo speratis, ipse vos accusat. & propheta: Populus iste, inquit, labijs me honorat: cor autem illius longè est à me.

Cap. 15.

Esa. 40.

En quantū profuit facere reliquias obrinentibus cas.

Psal. 50.

Psal. 52.

Philip. 4.

Matt. 23.

Ioan. 5.

Esa. 29.

me.

Hæc dicuntur in illos qui solo vocum strepitu altisque clamoribus contenti, nullam adhibent animi attentionem & deuotionem.

me. Non diligit beatus Nicolaus vanas cantiones laudesque sonoras: neque propterea huc à Deo missus est, vt illi huiusmodi reuerentia & honores vanitatis impendantur: neque vt per veneranda merita illius corpora tantummodò sanentur: sed iubitionibus & laudibus, quæ ore proferuntur, animi affectus concorditer intendat, & ad hoc humiliato & contrito corde nostræ supplicationis & flagitationis sit intentio, vt magis spiritus illius quam ossa sint nobiscum. Ipse enim sanctus hoc mauult, hoc idem in nobis magis diligit: quem quotidie nos obsecrare suppliciter expedit, vt suis sanctissimis meritis interuenientibus sedem, quam elegit, custodiat, muniat & ab aduersis eripiat ac tueatur: sed & omnibus fidelibus, eius suffragia quærentibus, solita pietate succurrat. Sed hæc hæctenus.

Cap. 16.

Innumera miracula intra paucos dies.

Iam ad nostrum redeamus propositum, ne fortè hanc præfationem longius extendentes, tum legentibus, tum audientibus fastidium ex dilatione inferamus. Nam licet tantillum, quod iam præfari voluimus, non sit infructuosum & inutile, at tamen attentius & deuotius beatissimi Nicolai merita veneranda à cunctis fidelibus audiuntur, pro quibus omnipotens Dominus virtutes innumerabiles & admiranda dignatus est opera perpetrare. Quorum innumeram multitudinem (Neque enim ab vilo mortali numero comprehendi queant ea, quæ paucis diebus facta sunt miracula) omittimus. Tam enim erat frequentissimus concursus & conuentus languentium & dæmoniacorum, ex diuersis prouincijs aduentantium, vt non solum nomina singulorum hominum & morborum quoque nos ignorare fateamur, sed etiam certum eorum inire numerum minimè valeamus. Pauca ergo de multis excipimus, styloque nostro seruanda & veneranda commendamus. Postquam ad beati Benedicti ecclesiam, vt est à nobis supra dictum, ab Abbate Elia sanctissimi Nicolai capsa est delata, die altero tantæ famæ rei & celsitudinis extra Barina mœnia mira se pernicitate effudit: primoque Barenis territorij castella & villas adiens, omnium aures nuntio latissimo percussit: moxque cateruatim concurrunt vndique sexus vterque & ætas omnis. Quid dicam? Præ agminibus frequentissimis virorum & mulierum, senum & iuuenum, diuerforumque languentium viæ amplissimæ & semitæ longo telluris spatio plenissimæ videbantur, vocæque laudum altisonæ hinc inde resonabant. Quippe omnipotentem Dominum certatim collaudabāt, benedicebāt & glorificabant, qui tanto thesauro ditare, tanto splendore illustrare, tanta consolatione & propitiatione visitare dignatus est regionem hanc.

Ingens concursus egrorum ad S. Nicolai reliquias.

Cap. 17.

Innumeri curantur.

Deinde fama eadem pennis mora leuissimis, longius atque longius tranfuolans, intra paucos dies omnes Italiae prouincias annuntiatione mirabili concitauit. Itaque concurrebant de vniuersis totius Hesperiae prouincijs diuersæ Christianolarum multitudines, nō tam pro nouitate rei oppidò venerabilis & desiderabilis, aut orationis gratia, quam ob virtutes diuinas, signaque miraculorum stupenda & innumera, quæ quotidie fiebant. Nam primo die apud S. Benedicti ecclesiam, vbi sanctum erat depositum corpus, amplius triginta ægroti sexus vtriusque & ætatis omnis à multimodis sunt liberati morbis, perfectaque reddita ipsis sanitate, cum gratiarum actione lati & incolumes ad propria remeabant. Die altero alijsque, quot à dæmonibus possessi, omninò à vexatione diabolica sint absoluti, quot linguæ vinculo, qui muti erant, expediti, quot surdorum obstructæ aures sint patefactæ, quot oculorum orbati lumine visum recuperarint, quot denique alij multigenis ægritudinibus oppressi, sanitati sint restituti, notis vocum particulatim consignare & enumerare nequimus. Infinitus enim est & nobis incompertus numerus.

Cap. 18.

Curuus erigitur.

Homo quidam de partibus Anconitanis ortus, curuato corpore debilis & infirmus erat, pedum ac manuum integris officijs carens. Qui deosculans beati Nicolai capsellam, & humiliter expetens sanitatem, eam recepit plurimis, qui aderant, cernentibus, domumque abiit benedicens Dominum & eius famulū venerans. Sacerdos quidam de Camerino territorio passione guttæ in spina affectus, incuruationem & dolorem immodicum multo tempore pertulit, nec ad cælum respicere valebat. Is audiens tot virtutes mirabiles, quæ per beatum fiebant Nicolaum, interiori accensus desiderio, itet vt potuit cum suis conterraneis arripuit, & venire cœpit. Cumque ad locum quendam venisset, vnde primùm potest Barum conspici, vbi magnam Crucem ligneam quidam fixerāt, quòd illic ab infirmitate dimissi, sanitate visa ciuitate recepissent: dum cernuus numerosa & lenta mouens vestigia, vt potest ambulat, sensim cœpit parumper erigi: & sicut ipse nobis retulit, videbatur sibi calorem sentire insolitum, & à quodam anteriori corporis parte sustolli. Mox quasi paucifactus & lætus in clamauit suos comites, qui eodem

Item alius.

dem pergebant itinere, asseruitq; se Domini sentire virtutem. Quid multis moramur? Qui de domo infirmus exijt, & vsque ad sacrum corpus non nisi infirmum se venturum existimauit, ad illud sanus & alacer venit Dominum collaudans, sanusque ad patriam repedaui.

Apud Analsiam puerulus quidam à nequam spiritu miserabiliter vexabatur: quæ res parentes mœrorè continuò vehementer affligebat. Sed excitati mirabilium fama virtutum, ocyùs Barum cum prole venerunt. Vbi autem ad Crucem paulò supra memoratam appropinquauerunt, Barumque inde procùl aspexerunt, lætitia inopinata sed opratissima subito sunt repleti, cernētes misellum puerulum à maligno spiritu liberatum. Itaque non pro curando puero, qui iam curatus erat, supplicaturi, sed pro recepta salute donaria oblaturi, Dominoq; & S. Nicolao grates & laudes dignissimas acturi, celeriter Barum aduenerunt.

Alij quidam à castello quodam eò accesserunt, secum afferentes infantulam, omnibus corporis viribus destitutam: itemq; puerulum valdè debilem, qui nullum edulium stomacho posset salubriter retinere, vel naturali ordine digerere. Cumque aliquot diebus cum precibus & supplicationibus apud corpus sanctissimum permansissent, multasque in alijs virtutes effici, in suis nullas conspicerent, maiori cum tristitia & dolore, quam prius senserant, ad proprias mansiones non sine desperatione redire coeperunt. Cum autem à Barinis mœnibus quasi trium miliariorum spatio iam recessissent, sub umbris oliuarum secus viam & propter Solis æstum, & itineris lassitudinem hinc inde humi refederunt. Cumque inter se mutudè confabularentur, quidam ex ijs dixerunt: Non videntur nobis Barense vera dicere de S. Nicolai corpore, ob cuius merita & miracula eò accessimus cum infirmis nostris, vt curarentur. Illis verò & hæc & alia deteriora falsò dicentibus, alijs contradicebant hunc in modum: Non debetis vos his vt sermonibus, neq; nos dubitare conuenit, cum tot hominum millia affirmant id, quod vos negatis, & vnde vos dubitatis. Miramini, aut fertis indignè, quod minimè vobis cõtigerit hoc quod oprãtis? Sed neque mirari debemus, neque contra diuinam irasci potentiam, si non accipiamus, quod merita nostra nequaquam promeruerunt. Huiusmodi atq; alijs prolatis sermonibus, subito & puerulum sanum, & infantulam, quæ nunquam suos mouere gressus poterat, ambulantem conspiciunt. Mox igitur diuinam collaudant operationem, & gratias agunt, quòd & beneficia optata consecuti essent, & vnde ambigui fuerant, inde iam certissimi esse meruissent.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

IN huius Translationis libello non debet te, pie Lector, offendere, quòd cap. 13. Author dicit non diligere S. Nicolaum vanas cantiones laudesq; sonoras, & honores vanitatis. Facile enim aduertis ex ijs, quæ mox sequuntur, eum illos duntaxat reprehendere, qui sola vocum modulatione, idque studio vanitatis & inanis gloriæ, laudant Sanctos, nulla adhibita animi pietate & attentione: quod valdè vitandum est, cum dicat Apostolus: Psallam spiritu, psallam & mente. Nos aliquot locis modicè stylum mutauimus, & quædam redundantia contraximus.

VITA S. GREGORII NAZIANZENI EPISCOPI,

PI, PATRIS CELEBERRIMI ATQVE DOCTISSIMI,

Græcè conscripta à Gregorio presbytero: sed non ita pridem Latine conuersa per Iacobum Billium Prunæum, S. Michælis in Eremito

Abbatem imprimis eruditum.

AD spirituale sermonum conuiuium, viri auditores, egregius ille Gregorius, cognomentum à Theologia consecutus, vos inuitat, atque ipse in cibum materiæ expertem offertur, epulumque corruptione omni sublimius. Nec verò mirum vobis videatur, me eò audaciæ progressum esse, vt & meæ imbecillitatis, & excellentis illius ingenij animique magnitudinis memoriam abiecerim: qui propter incomparabilem virtutis præstantiam, ad hunc fermè diem silentij honore apud omnes ornatus est, nec quisquam adhuc extitit, qui vitam ipsius exposuerit, ac serie quadam & ordine præclara illius facinora ad posteros transmiserit: quem-

Q

S. Gregori⁹
scripturavit
quorūdam
Sanctorum.

quemadmodum ipse & in Basilio Magno, & in alijs beatis Episcopis & Martyribus fecit, vitam ipsorum argumento integro profectus. Primum enim nulla ratione venerando huic patri vobiscum confidenti aduersari poteram: qui orationem velut aliud quoddam debitum exigebat, meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodum paterna & herili auctoritate concitabat, sibi que vt morem gererem imperabat, seque alioqui nullum me vrgendi finem facturum minabatur, atque hanc pro creationis educationisque mercedem efflagitabat. Deinde ne pium quidem & fas mihi esse videbatur, nullam tantæ virtutis rationem habere: quæ si vitæ humanæ ad imitandum proponeretur, multos fortasse ad æmulationem cohortari atque excitare posset, nec honestum ipsum dilabi atque euanescere sineret, quotidianis nimirum sermonibus subinde efflorescens. Agè igitur, cunctatione omnia abiecta, sermonum meorum primitijs, quasi fructibus quibusdã recens decerpis, coronam Theologo necstam, si quidem illius merito ac dignitati imparem, ac certè viribus nostris animiq; alacritate haudquaquam inferiorem. Ac futurum opinor, vt vir ille, quemadmodum in omnibus rebus vndiq; perfectus & absolutus erat, ita quoque laudationem hanc nostram æquo animo accipiat; quandoquidẽ & balbutientium infantium sermunculi, præsertim à simplici animo procedentes, parentibus iucundiores esse solent, quàm robustiores adultorum sermones, & fastuosæ ac phaleratæ orationes. Quin ipsi quoque verborum honor pulcherrimè congruet. Quibus enim rebus quisq; delectatur, iisdem quoque profectò honorari mirificè gaudet. Cumq; corpoream adhuc vitam agens, doctrinæ & eloquentiæ studia omnibus opibus facultatibusque præulerit, sapientiamque complexus atque amore profecturus, ab eaque, vt est in Prouerbijs, conseruatus fuerit: eccui tandem dubium esse potest, quin nunc quoque, cum res humanas reliquerit, ac præsentem vitam cum pura illa prudentiæque propinqua commutãrit, orationibus impensius gestiat & exultet? A vobis autem peto, sacrosanctæ cœtus, ne virtutum illius multitudinẽ accuratiùs exactiusque perscrutandam atque indagandam putetis. Primum, quia non eæ sunt vires meæ, vt vel ipse hoc polliceri queam, vel vos à me exigere debeatis. Deinde, quia nec illius vitam quisquam literis consignatam nobis reliquit: verum mihi res ipsius ex ipsius scriptis sparsim colligere necesse est, latomosque imitari, qui posteaquàm lapides paulatim aggererunt, ita demum ad vnã eandemque domum construendam & absoluendam eos omnes accommodant. Orationis porrò initium hinc ducimus, vnde eam auspicari maximè decet.

Patria eius.

Patriam igitur ipse secundam Cappadocum prouinciam habuit, vrbem Nazianzum, quæ quidem ab eo adeò nobilitata est, vt apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eum clara atque illustris extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior est, aut Perse propter Cyrum ad tantam gloriæ splendorisque magnitudinem euecti sunt, quantam hæc propter magnum Gregorium assecuta est. Quocirca ipsi quoque ob educatum Gregorium abundè persolutã esse mercedem existimo, quippe quæ & Indis & Britannis, ex diametro inter se oppositis, æquè inclauerit. Parentibus ortus est nobilibus, iustitiaque præditis, animorumq; puritate, quàm corporum nexu, atq; inter se coniunctis. Ac pater quidem, Abrahæ cuiuspiam instar, paterna terra idolisque relictis, ad pietatis cultum migravit: excussa que Hypsistariorum superstitione atq; impostura, synæcerus diuinæ gratiæ discipulus eluxit, cuius quidem primum, postea verò peritus quoque ecclesiæ Nazianzenæ pastor institutus. Mater autem & ipsa sacra, & à progenitoribus sacris originem traxit, atque vt aliorum bonorum, ita pietatis quoque patrimonium hæreditate accepit. Quæ cum masculæ prolis cupiditate flagraret, supplex Deum huiusmodi beneficiorum authorem precatã est, vt se desiderij compotem faceret, ei que ante conceptionem (ô fidem incredibilem! ô prædicandũ animi feruorem!) se nasciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodum Anna Samuelem. Quid igitur ille, qui voluntatem timentium se facit? Per nocturnum visum ei filium nondum pro creatum ostendit, pueriq; vultum & nomen indicat. Hæc verò ipsum haud ita multò post, quàm in lucem editus fuerat, Deo consecrauit, maternos partus dolores fidei alacritate, & mulierum socordiam largiendi liberalitate superans. At puer cum parentum moribus imbueretur, egregia naturæ indole ingenijq; dexteritate æquales omnes adeò præcedebat, vt immatura ætas nullo ipsi ad eorum, qui adulta ætate erant, mores disciplinasq; percipiendas impedimento esset. Ac ludos quidem & pueriles lasciuias, cursusque & saltationes, vt inutiles, & meliorum rerum studio moram afferentes, protus contempsit. Vt enim præfens factor vnguenti suauitatem inficit & obscurat, ita vi-

Vorum matris eius.

1. Reg. 1.

Psal. 144.

Felicitas ingenij eius.

tium

tium quoque virtutis adeptionem interseindit.

Cum autem ætate iam adoleuisset, literarum amore succensus, Cæsaream profectus est, illicque cum præstantissimis quibusque magistris consuetudine habita, doctrinaque non exigua collecta, in Palæstinam migravit: non ille quidem, ut Rhetorum mores, sed ut verborum elegantiam dicendi; artem addisceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Pharam sita est, perrexit, ut multas vrbes multorumque hominum prudentiam, sapientiæ doctrinæque colligendæ causâ, ut eruditus quidam dixit, cognosceret. Qua etiam ex vrbe cum plurimum vtilitatis precepisset, Athenas tandem, literarum parætem, petit nauui Aegingæ vectus. Itaque Parthenium mare turbulento tempore atque ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repente grauisissimus ventus summum vitæ periculum inulit, atque & mare & æthera & cælum obducere caligo cœpit, nona illa Aegyptiorum plaga nihilo lenior. Omnibus igitur corporis mortem desentibus, ipse animæ exitium atque interuentionem extimefcebat. Nondum enim baptismo obsignatus erat, ac mors aquosa salutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille vir, qui etiam ante regenerationem sese ad veritatem informarat? Vestem lacerat, tantisque clamoribus & querelis vectores omnes exterret, ut nemo esset, qui non, omni sui ipsius cura abiectâ, illius ludui socium sese adiungeret. Ipse autem Deo miracula ea omnia in memoriam reuocâs, quæ tam in Aegypto, quàm in deserto, ac plerisque alijs terræ vel maris locis ediderat, (velut rubri maris diuisionem, eiusdemque rursus eluuiem, quoque modo aquam ex petra velut ex fonte expressisset, & Maram edulcasset, Amalecitas inermibus manibus crucem indicatibus oppressisset, muros Jericho nullis etiam admotis tormentis euertisset, Prophetâ ex ceti visceribus saluum & incolumem extraxisset, ceteraque omnia, quæ sacrosanctis libris continentur) simulque se facturum recipiens, ut si maris periculo liberaretur, atque expetito baptismo frueretur, ei, à quo salutem accepisset, seipsum consecraret: precibus ipsum flecit, quippe benignum & facilem, precesque nostras naturæ suæ suauitate præuertentem. Ita tempestas statim conqueiuit, & procella in auram commutata est, & mare prius ferum & truculentum, consopitur. Atque hic eo rerum statu erat. Parentes autem ipsius, quem in casum adductus esset filius, per somnum certiores facti fuerunt, atque ut parentes (quid enim pluribus verbis opus est?) orationibus & lachrymis Deum obsecrabant, ut filio in mari periclitanti opem ferret. Confestim itaque post orationem filium in somnis videbant Erinym quandam ac demonem pestiferum, qui ipsi perniciem intentabat, subactum tenentem. Quæ cum ipse domum reuersus ex eorum cõmemoratione intellexisset, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc posterius. Ex ijs autem, qui eadem naui vehabantur, adolescens quidam ipsi charissimus, in ipsâ periculi flamma beati viri matrem conspiciebat mare conscendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua visione perspecta & narrata, tranquillitas statim consecuta est, vectoresque omnes fide ad Gregorij Deum accurrerunt, periculi tanti depulsorem eum agnoscentes atque confitentes. Hoc verò quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ regina, vefana idolorum cultrici, obstitens, sacrificio noua & cælesti flamma consumpto Israëlitas ad veri Dei fidem induxit, ita ut admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus est Deus: Hic est Deus. Talis ferè Gregorius erat, per insperatam ex tempestate salutem eos, qui varijs & multifidis erroribus tenebantur, ad vnam fidei semitam ducens. Posteaquam autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum urbem se contulit, quid referre necesse est, qua hominum læticia exceptus fuerit, præstantissimus statim in literis, & à præceptoribus & à discipulis iudicatus? Non multum tempus fluxerat, quum Basilij Magnus Byzantio, eiusdem eruditionis gratia, Athenas appulit. Itaque & vitæ consuetudinem & contubernij necessitudinem inter se contraxerunt. Ex mutua porrò eorum coniunctione animorumque concordia, ne exprimi quidem oratione facile potest, quantum emolumentum ad vtrunque redierit. Etenim is qui solus est, quantum acutius quiddam animo perspexerit, sibi tamen ipsi minimè fidit, ac proinde circumiens aliquem quærit, quo fulciatur & confirmetur. At cum duo ad vnam eruditionis cupiditatem coniunguntur ac velut coalescunt, tum verò mutuo adminiculo nituntur, duas nimirum personas in sese complexi, nempe & eius qui veritatem inuenit, & eius qui eandem confirmat. Atque ut multa breui sermone contraham, præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam & vna eademque fide collustrati erant, & pari virtutis amore flagrabant, concordi motu currentes, & quemadmodum aratores aut agricolæ, pari animi promptitudine sapientiæ aruum profcindentes & ferentes, mul-

Forū animi
fortitudo.

tiplicemque messem colligentes. Fortitudine quidem & in aduersis rebus perferendis constantia, omnes ferme æquales suos anteibant. Hoc enim ferè iuuentutis vitium est, vt quemadmodum equilei strepitus & umbras, sic ipsa quoque, ingruentes aduersos casus ægrè ac moleste ferat. Ipsi contra ea firmitate erant, vt ea, quæ repente plerumque ac præter morem accidebant, tranquilliss atque immotis animis exigerent: adco vt etiam terramotu Græciam inuadente, fortes animique magnitudine præstantes apud omnes inuenti sunt, dignique qui prophetis verbis irerentur: Propterea non timebimus dum turbabitur terra. Frugalitatem porro iam inde ab ineunte ætate coluerunt, necessario victu contenti, quemadmodum Elias & Iohannes locustis victitantes, atque omnia, quæ ad luxum ventrisque lenocinium spectabant, respuentes, voluptatesque longam valere iubentes.

Castitas.

Nam quid de castitate dicam, quæ toto vitæ curriculo eos puros & sanctos Deo cōseruauit: Vt propemodum hac parte Xenocrates ille & Polemon ipsis cedere cogatur: quorum alter scorto ad latus illius cubante, nullis libidinis stimulis ad venerem incitatus est: alter vitæ asperitate ita meretrices perterrefaciebat, vt vix etiam ad eum propius accedere audent. Verum his quidem fortasse virtutibus illi tantoperè floruerunt, ceterum iustitiæ & paupertatis curâ non perinde habuerunt. Minimè verò. Nam hic quoque, quod de Aristide memoria proditum est, non virtutem pecunia cōmutabant, nec philosophiâ ad quæstum abutebatur: sed gratitiam omnibus probitatem suam benignitatemque, proponēbant, putidam submissionem, improbamque, plus habendi cupiditatem aequè fugiētes, atque, intra virtutis fines cōsistentes. Inopia autem ita exercebant, tantoque, Antisthenem, & Diogenem, & Cratetem interuallo præcedebant, vt eorū laudes magnificique, tituli pro meris nugis haberentur. Neque enim minus, quam illi, opes aspernabantur, & ostentationem interim inanisque, gloriæ studium procul ablegabant: quo vitio admirandi illi canes tenebantur, publicis præconijs reliquorumque, hominum cōtemptione, philosophiæ grauitatem labefactantes atque, obterentes. Iam de prudētia quid dicere attinet, cum ipsi toto vitæ curriculo nihil aliud meditati sint, cupiditatemque omnem suam in eius adeptione noctu atque, interdum defixam habuerint, non secus atque, ij, qui thesaurū effodiunt? vt verbis Iob vtar. Probè etenim norant egregij viri, laborem in meditatione prius impensum, in perseuerantia scientiæque, vbertate & copia vim suam proferre. Ex quo hoc assequerantur, vt non modò æquales suos, sed etiam natu multo maiores nominis splendore superarent, tum propter laborem & industriam, naturaque bonitatem, tum etiâ, quia in honestarum tantum laudabiliumque, rerū studiū incubebat.

Iustitia &
contemptus
pecunia.

Prudētia.

Iob 3.

Artiū mul-
tarum co-
gnitio.

2. Cor. 10.

Atque in tota quidem Grammatico nihil omnino eos fugit: non metrorum scientia, non poetici scopi & tropi, non historiæ copia, non forensis dictionis puritas. In Rhetorica autem eam rationem habuerunt, vt verborum elegantia decerpta atque, collecta, falsitatem ipsius mentiendi que, libidinem euitarent. Philosophiam porro tam eam, quæ in moribus, quam quæ in placitis & doctrina, medicineque, * indicatione & ratiocinatione versatur, nō liberali tantum eruditione tenus perceperunt, ne indoctis duntaxat superiores esse viderentur: verum quemadmodum præceptores quidam, præstantissimi que doctores. Iam in Musica ita se compararunt, vt quicquid in ea antiqui & cōcinni est addiscentes, eam animæ partem, in qua irarum existit ardor effrenatusque, impetus, emollirent: Quicquid autem ad voluptatem impellit, ad theatra relegarent. Quinetiam numerorum supputationes, & Geometriæ æquitatem, astrorumque, situm ac motum velut noui Moyses & Danieles edocti sunt: ita tamen, vt non tam ab illis ducerentur, quam quod ait scriptura, intellectum omnem in captiuitatem redigerēt in, obsequiū Christi, atque, hanc primariæ sapientiæ pulchritudinem tegumentumque, statuerent. Ac per omnia, vt ita loquar, tam meliora quam deteriora grassari sunt, vt cū iudicio ea partim fugere, partim amplexari possent. Mihi enim magnoperè probatur, quod quidam, licet à nostra causa & religione alienus, dixit, minimè turpe atque, ignominiosum esse, aliquid eorum, quæ minus honesta sunt, cognitum habere: quin potius curatione ex eo contingere, ijs utique, qui non inuido, sed cãdido ac beneuolo animo ea, quæ dicuntur, accipiunt. Sed quid mihi accidit, o amici? Interea enim progrediens oratio, vt equus sessorem, sic me hæc dicentem abripuit, atque in beati Basilij laudibus collocauit. Quocirca me reprimam, ac velut quibusdam habenis orationem restringam, temeritatemque compestem, ne vlteriùs præceps feratur. Etenim qui viribus maiora concupiscunt, ne mediocria quidem assequuntur.

Ergo Basilijus præclare negociatus, domum se recepit: Gregorius autem à studiosa Athenien-

Atheniensium iuuentute confertis, ut dicitur, manibus retinebatur, ne descendendi quidem potestatem ipsi faciente, & ut docendi provinciam subiret, ac sophisticam cathedram acciperet, obnixè rogante atque obsecrante. Ille verò, ne in ipsorum gratiam nihil facere velle videretur, aliquantisper mansit. Verum haud multo interiecto tempore, cum omnes amicos, quos in ea urbe habebat, exorasset, suaque ad parentes profectiois necessitatem ipsis probasset, ita demum tricesimo iam anno in artium studiis exacto, patriæ sese restituit. Ac primum diuino baptismo tingitur, vi & facultate iam antè collustratus, legemque sibi indicit nunquam iurandi, quandiu in hac vita versaretur: quam etiam ad extremum usque diem seruauit. Deinde ut parentum & amicorum, qui ipsum verba facientem audire gestiebant, cupiditati satisfaceret, (neque enim id ipse ambitiosè affectabat) hoc quoque munere defungitur. Verum cum iidem authores ipsi essent, ut publicis domesticisque malis (sic enim rerum terrenarum splendorem amplitudinemque voco) seipsum inuolueret, ipse contra sibi consulebat, ut, quemadmodum in vita discrimen adductus promiserat, Deo sese offerret, & à mundo separatus, cum eo, qui solus purissimus est, vitæ consuetudine iungeretur, atque ex librorum sacrorum familiari lectione veritatis splendorem hauriret. Id quod etiam per omnem vitam facere non destitit, monachus esse potius habens, quam mundanus, & pauper, quam quæstuarus. Ac sæpè numerò ipsi accidit, ut Christum quoque perspicue in somnis, nocturnaque, ut scriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Purum enim cum dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius, qui vrbes, forum, theatra, sophisticarum fastum, principum & magistratuum amentiam, iudicum iniquas causarum inflexiones, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furum insidias, inexplebilem negotiatorum auaritiam, diuitum arrogantiam, pauperum fraudes & facinora, ingluuiem, temulentiam, gloriam fluxam & fragilem, vestes magnificas, egregiam suppellectilem auro & argento confectam, domos pictura & marmoris tabulis insignes ac gemmis exornatas, aliaque omnia reliquerat, quæ animi puritatem turbant, purissimamque luciditatem omnem intercludunt. Atque in iuuenili ætate huiusmodi erat Gregorius.

Baptizatur
in patria, &
vouerit nū-
quam iura-
turum.

Christū se-
pe videt.
Matth. 5.

qm foru...

Posteaquam autem pater filium, quem inuitum & repugnantem ægreque cedentem presbyterum creauerat, præfulentem quoque instituere aggressus est, quid fecerat, audite. Ab ecclesia clam se proripit, ut curas mentem humi detorqueat ac deprimentes effugiat: atque in Pontum profectus, cum egregio illo Basilio philosophatur. Nam cum simul in literis instituti, atque ad breue tempus alter ab altero distracti fuissent, inter se rursus mira celeritate iuncti sunt: nempe & morum concordia, & mutua pollicitatione impulsus atque incitati, adeo ut in ipsis dictum illud impleretur: Vbi cunq; duo vel tres in nomine meo congregati fuerint, illic sum in medio eorum. Hic porro commorantes, & mutua extimulatione virtutum augebant, & vitæ monasticæ leges pijs Deoque deuotis hominibus, atque à mundi societate disunctis, ferebant, Lycurgi legibus pacatioribus Solonis grauioribus, Minois æquioribus. Immo verò, ut de his viris sublimius aliquid dicam, Mosem imitantur, nubeque obrecti, atque ut à tumultuaria & turbulenta hac vita procul se remouerent, in montem secedentes, legislatoris officio fungebantur. At verò pater & canitie & curis grauis, ac præterea Cæsarij filij interitu mœstus, & luctu profligatus, orbitatemque suam & solitudinem ægerrimè ferens, eas ad Gregorium epistolas scripsit, quibus ipsum pudore quodam & reuerentia ad reditum impelleret. Ipse igitur horrendum esse censens patri non obsequi, præsertim sacerdoti & natu grandi, ad reditum se accingit, partim inuitus, partim æquo animo ac lubenti. Ut enim tranquillæ vitæ amor eum, ut in Ponto maneret, hortabatur: ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inseruiendum patri esse præscribens. Cum autem Cæsarius, cui provincia maxima commissa, ac thesaurorum cura, publicarumque pecuniarum quæstura mandata fuerat, magistratus sui tempore vitam cum morte commutasset, ac patrem, ut leges ferebant, simul & filij heredem declarari, & actiones eorum, qui litem defuncto mouebant, excipere atque in se transferre necesse esset, magnis grauiusque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis videlicet instar canum ad prædam accurrentibus, ac mortui facultates, nullo obsistente, se arrepturos existimantibus. Nam pater & senectute & morbo fractus, (nonaginta enim iam vitæ annos expleuerat) iudiciorum turbas molestiasque perferre non volebat, ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebat. Cæterum parentum cultus molestias leuabat, spem eorum præmiorum afferens, quæ filijs parentes officiosè pieque colentibus promissa sunt.

Fugit epi-
scopi digni-
tatem.

Matth. 18.

Cum Basilio monasti-
cos Cano-
nes edit.

Arriani fa-
uic in Ca-
tholicos.

Hic quoque huiusmodi quiddam ab Arriana hæresi, quæ per nequitia spiritus Eccle-
siam obruebat, accidit. Plerique antistites ciuitatibus pulsi sunt, multiplicibusque tormen-
tis calumniisque vexati: sacerdotes ac numerosissimi populi cœtus sub dio afflictaban-
tur, ne domos quidem orationis habentes, nec legum aequitate cum impijs ex æquo fru-
entes, hæresi nimirum omnes ferè orbis fines peragrante, impijs. Imperatoris ope atque
auxilio subnitente ac ferociente. Concessa est itaque licentia perniciosis pastoribus, &
sub Orthodoxorum pelle lupum tegentibus, fideles Episcopos. & Christo primo pasto-
re dignos exturbandi. Quo factum est, ut alij metu percussi, alij verborum illecebris de-
limiti, aut pecunijs expugnati, alij morum simplicitate decepti, hæresis escam susceperint,
chirographo suo & communione cum aduersarijs coniuncti. Quo in numero beati
quoque huius viri pater erat, animi simplicitate in hamum prolapsus. Quod illius factum
cum prouinciales monachi ferre non possent, ab ipsius cœtu & consortio sese abstraxe-
runt, simulque abscessit pars populi haud exigua, monachorum auctoritatem aperte
secuta. Quid igitur hic consilij capit Dei seruus? Primum orationibus & perugilijs Deum
placare studet, ab eoque impetrare, ut hoc malum extinguat, dissidiumque exortum ci-
catrice obducat: silentiumque sibi indicit, ut animi mœstiriam hac ratione declararet.
Postea patrem ad veniam culpæ petendam, veritatemque, purè & sincerè profitendam
hortatur, atque eos, qui secesserant, ad consensum & concordiam adducit: sicque suum
Ecclesiæ ornatum reddit, veneratione nimirum sui utrosque permouens, patrem nempe
ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem
exhilarat, distracta ac diuisa membra conglutinans, & medendi celeritate obliuionem
morbi afferens. Crates quidam Thebanus solitus esse fertur dissidentes domos adire,
controversiasque lenibus & pacificis verbis disceptare. At hic nosse longè superior.
non enim priuatim quibusdam, ut ille, sed vniuersæ patriæ concordiam reduxit: quod-
que maximum est, non de pecunijs aut iniurijs contentibus iudicem se interposuit,
vbi persæpè vel leuis cohortatio facile prodest: sed de fide pugnantibus, vbi rei magni-
tudinem rixandi studium æquare solet, ac proinde quantumuis prudens & erudita ora-
tio, ad componenda dissidia parum ægreque proficit.

Sedar Ecclē-
siæ Nazian-
zenę turbas

Juliani apo-
statae perfe-
cutio.

Enimvero postquam Christianorum peruersitas ac dissoluta ignauia, Dei mandato-
rumque ipsius contempniti, quasi morbo quodam laborans, Imperatorem Christi ho-
stem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Constantini Magni fidem
virtutemque, contrarijs vitijs superare obnixè laborauit, eamque ob causam Christianos
omnibus iuris præsidijs spoliare instituit, non quidè publico edicto Christianorum in-
sectationem promulgans, sed voluntate, ijsque rebus, quas tacitus aduersus eos perpe-
trabat, profana eruditione atque doctrina ipsis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ ne-
farium & execrandum hominem diutius efferri atque insolere permiserat, postquam
ipsius improbitatem nulla omnino pœnitentia frangi perspexit, exacuto gladio, quas
ipsius impietas merebatur, pœnas exegit, in Barbarorum finibus barbaram ipsius & bel-
luinam vitam abruptens: tum verò magnus Gregorius ipsius scelus & impietatem in-
uectiua oratione profcindit, ac Sybariticas Græcorum obscœnitates veteresque fabu-
las, multiplicisque diuinitatis errorè detegens, atque omnibus ob oculos ponens, com-
mune ludibrium cordatis viris proposuit. Sed quid magnas & excelas huius viris lau-
des orationis breuitate imminuere, contumelioseque deprimere conor, planeque in
contrarium ire, quam orationis institutum ferat, idque, laudationis tempore, (quo in hoc po-
tissimum elaborandum est, ut is, cuius laudes prædicantur, rerum gestarum cõmemora-
tione clarior fiat) cum cuius liceat ex inuectiuarum orationum lectione tum historia-
rum copiam, tum orationis concinnitatem, eiusque in dicendo vim & facultatem ad-
mirari? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Christianos Græcorum disciplinis im-
bui vetuerat, videte quæso, quam scitè & prudèter vir beatus eluserit. Heroicis, & iam-
bicis, & elegiacis, & trimetris, alijsque, multis versibus, & tragœdiæ & comœdiæ caracte-
re, atque, omni conscriptionis genere vsus est, in eoque labore ita se gessit, ut vix vllum do-
ctrinæ sit genus, quod non libris suis expresserit, pia argumenta ubique, instituens, vel lau-
dem virtutis, vel animæ & corporis purgationem, vel Theologiã, vel precationem, vel alia
eiusmodi versibus complexus, obscœnitates & fabularum deliramenta, Deorumque
prestigias omnino, ut par erat, fugiens, ac sapientissimam doctrinam Christianis proponens.
Ita impius homo, Christianis doctrinæ nomine inuidens, ex scelerata lege nihil utilitatis
est consecutus: quin potius ipse superatus est, grauiori que damno affectus. Huiusmodi
enim est inuidia: parum aut nihil eos ledit, quos lacessit: grauem autem noxam parentibus affert.

Multa va-
rio carmi-
ne ab illo
conscripta.

Gregorius

Gregorius porrò, Athenis adhuc agens cum Iuliano admodum adoleſcente, necdum ad imperium eueſto, ſed ludimagiſtris operam dante congreſſus, qualis aliquando futurus eſſet, amicis tanto antè ſignificauit, ſubdolum videlicet & impium & infidum, atque ad omne ſcelus procliuam eum fore prædicens: coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris lineamentis, & riſu petulante, & ferino adſpectu, & toto corpore vago temereque ſubſultante, & progreſſibus vecordiae plenis, & diſputationibus impietate plenis, etiamſi illa exercitationis diſputationisque prætextu tegerentur: ex eo denique, quòd improbos complecteretur, & virtutis laudatores cultoresque contemneret, ac pro nihilo putaret. Hac ille perſpicens, omnibus fore prædicebat, vt in grauiſſimum ſcelus tandem erumperet, atque in apertum prodiret. Pura enim natura, mira futuri conijciendi facultate valent: ingenijque ſagacitate atque ſolertia, ex obſcuris etiam indicijſ id, quòd euenturum eſt, coniectura aſſequuntur. Ac ſceleratus quidem ille depræhenſus eſt, fruſtraque iniquè ac ſclerata ſe geſſit, nihilque aliud profecit, quàm vt poenarum materiam ſibi ipſe congereret. Gregorius autem haud multo poſt tempore, hæreticorum agmine Cæſarenfem eccleſiam populante, Euſebio quidem pio viro adhuc Metropolis clauum gubernante, cæterum cum magno Baſilio, præſbyteri dignitate ornato, atque in Ponto philoſophante, inimicitias gerente, hæreticorum coniuurata arma impetumque reformidans, quòd antiſtes aciem contra educere non poſſet, (quanquam enim ille vitæ integritate præſtabat, Theologiae tamen rudis erat & imperitus) ad Baſilium, illuſtre, inquam, illud ſidus ſcribit, eumque obteſtatur, ne vllam inimicitiarum rationem habeat, ſed animarum periculum animo & mente perpendens, metropolitanae eccleſiae ſine vlla mora ſuppeticas ferat: ſimul etiam ſe aſſuturum, bellique ſocietatem cum eo coiturum pollicetur. Qua oratione eximium ducem ad bellum ſuſcipiendum impellit. Profectus igitur ipſe quoque, ſuſceptaque cum eo expeditione, in hæreticorum præſidium & arcem irrupit, conciſisque impiorum hominum ac proſtigatis dogmatibus, trophæum ſimul cum Baſilio erigit, hoſtibus ignauiae ſuae imbecillitatisque, conſcientia in fugam verſis. Ac talia Deus per ſuos efficit: qui cum immodicè excreſcentè atque exundantem hominū iniquitatem videt, præſtantiffimi ſigmenti miſeratione permotus, viros omnibus virtutis numeris abſolutos excitat, auxilium quoddam diſciplinamque, ijs, quorum ſalus periclitatur, procurans, ne ſulturae atque adminiculi penuria humanū genus labefactetur & opprimatur: quemadmodum tum quoque fecit, hos viros excitans, ac coagulū quoddam lacti iniectum in mediū ponens, atque ita eos, qui multiſida improbitate & impietate plurimū inter ſe diſſiti erant, in vnam amicitiam concordiamque, constringens.

Non multum tēporis interceſſerat, cum prædictus Eccleſiae Cæſarenfis antiſtes ad meliorem vitā migravit. Magnus porrò labor Gregorio ſubeundus fuit, tum priuatim quibuſdā, tum publicè vniuerſis vrbiſ ciuibus ſcribēti, atque patris & ſuo nomine ſuadenti, vt Baſilium in Archiepiſcopatūſ throno collocarent. Præclare id quoque atque perfectè. Neque enim vt amici commodis inferuiret, hanc operam ſuſcipiebat, ſed vt publicè vtilitati proſpiceret. Nōrat eum perſpicuè, nōrat opitulatorem ſpirituſancto dignum. Ob eamque cauſam non antè conqueiuit, quàm quòd rectè propoſuerat, ad exitū perduxiffet, quemadmodum etiā perduxit. Ac Baſilius quidē Cæſarenfium gubernacula tenebat: Inuidia autem dominantique cupiditate gliſcentibus, Cappadocia, quæ ante id tempus pro vna agnoſcebatur, in duas partes diuiſa eſt, ac Tyanenſis ciuitas à Cæſarea diſtrahitur, eiſque opponitur, adeò vt deinceps de oppidis quoque inter eas controuerſia moueretur, inter ſe contendentes, vtri potiùs metropoli ea afferēda eſſent. Atque hinc magna cōtentio exorta eſt, hoc quidem obtentu & prætextu, qualiſi ſi dei negotio atque animarū cura moueretur: re autē ipſa propter auaritiā dominantique libidinem, hominibus nimirum res turpes & fœdas honeſtis nominibus obuolare conantibus. At verò magnus Baſilius nouo atque inuſitato exemplo ſuis oppidis ſpoliatus, epiſcopūſ Saſimis conſtituere proponit, vt cōmuni facto ſegmēto, detrimentū aliunde acceptū hac ratione ſarciret, ſimulque regione epiſcopis obfirmata, Eccleſiarum adminiſtrationi meliùs conſuleret. Nemo porrò ei ad moderandas epiſcopatūſ recens creati habenas Gregorio cōmodior ac fortior videbatur. Ac proinde, conſilio cū ipſi, ſuo patre habito, inuitum hominem ac repugnantē electioni admouet, negotiumque conficit. Cæterum ille, vt ſæpè diximus, tranquillitatē negociorumque, immunitatē ſibi propoſitā habēs, angebatur animo, permoleſteque, rē huiusmodi ferebat, ſibi ipſi animū attentū habere ac priuatā vitā colere neceſſariū eſſe exiſtimās. Huc accedebat loci in-

Gregorius quid de Iuliano prædixerit.

Cum Baſilio, proſtigat hæreticos.

Baſilius Magnus fit Cæſarenfis Epiſcopus.

S. Gregorius Saſimis datur Epiſcopus.

commoditas, vtpotè procellis vrbicisq̄ue tumultibus pleni. Sasimorum enim oppidum in regia & militaris viæ medio situm, ac veredariorum equorum stationes habēs, pretereuntium tumultibus vndique perstrepit & agitur: atque ingentem quidē molestiam hominibus tranquillæ vitæ studiosis gignit, fructum autem atq; vtilitatē ne minimam quidem propemodum affert. Quod cum ille perspiceret, ad ægrorū domicilium confugit, ministerio suo paternaq; oratione morbi difficultatem gratitatēq; leniens: ac philosophiæ exercitamentū tempus illud sibi constituit. Ferūt autem eum nec oblationē, nec ordinationē, nec obliquā aliud eorū, quæ apud episcopos in more & instituto posita sunt, Sasimis peregris, verū simulatq; episcopus designatus est, fugā animo cōcepisse. Hic verò pater multū quidē diūq; eum, vt Sasima teneret, obsecrauit.

Ecclesię Nazianzenę curā suscipit.

Cum autē quod proponebat, assequi nequiret, hoc secundū egit, vt pro se ille Ecclesia Nazianzenę curā administrationēq; susciperet. Ad eamq; rem non admonitionem tantum & cohortationem afferebat, sed iam etiam imprecationem quandā admiscebat, ex senectutis contemptu nascentem. Hic autē simul & quietē nullis occupationibus interpellatam sibi procurans, & magni momenti esse censens morem patri gerere, his verbis eum alloquitur: Pater, tamen mihi molesta sunt, quæ imperas, in gratiam tamen tuā haudquaquam recuso: Nazianzi curam suscipio. Hoc tamen velim sacrosancta tua & pia prudentia cognoscat, nulla ratione fieri posse, vt te ex hac vita egresso, Ecclesiam retineam. Subiungens igitur pater: Ita sane, inquit, o fili, mihi viuenti scipionis vice esto, senectutē meā fulciens, paternisq; precibus vicissim fultus. Cum autem è vita excessero, pro animi arbitrato res tuas constitue. His auditis, assiduus ipsi adhærebat, præclarissimè curans, tum ipsius canitiem, iam ad centesimū annū accedentis, tum matris senectutem, non multum ab ætate distantis: quorum vterque, vt probabile est, magna cura & refocillatione opus habebat, præsertim iam mortuo Cæsario & Gorgonia forore, sanctissima muliere, atq; ambobus ad vitam senij expertem æternamq; beatitudinem translatis, quos etiā funebribus orationibus decorauit, solus relictus senectutis solatium, infirmitatis medicina, piorum parentum, si ita loqui fas est, melior hæres, abundeque ampla maioribus suis gloria ad propagandam eorum memoriam, simulque cum orbis incolumi statu porrigendam. Ecquis autem maiori pietatis laude domesticis præfuit, scientia & pietate domum moderans, velut optimus quispiam dispensator, quæ cuique commoda erant, distribuens, cognatis, amicis, famulis, hospitibus: atque ita rursus Ecclesiæ negocia administrans, vt eius pacis gregis ratio omnibus, velut recta amussis, proposita esset? Commodè autem à Paulo dictum est: Si quis domesticis præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei curam habebit? Etenim qui vnum prudenter rexit, hic vtiq; & domum seruare queat: qui autem domum, idem & Ecclesiam: qui rursus Ecclesiam, is & ciuitatem. Nam & domus, contracta quædam respública est: & ciuitas, perfectior quædam domus descriptio. Eiusdem enim scientiæ est, & multos, & paucos, aut vnum seruare: nec in totum & vniuersum, sed sola quantitatis ratione huiusmodi res inter se differunt.

1. Tim. 3.

Gregorij paterabit e vita.

Relicto Nazianzo, abiit Seleuciam Gregorius.

Enimuerò cum Gregorius pater (sic enim ipse quoq; vocabatur) ex hac vita migrasset, funebris orationis cum honore affecit, Deoq; dilectā matrem Nonnam adhuc viuentem, laudibus prosecutus est: piè id quidem faciens, atq; vt hominem decebat, & patris & matris & Dei amatē, ipsiusq; curā amplectens, in viduitate & profunda canitie summa ope & quiete opus habentis. Qua fato perfuncta, ex Ecclesia se proripuit, Seleuciamque profectus, in virgineo sanctissima Tecla cœnobio commoratus est: vt videlicet interim, dum ipse abesset, Episcopus quidam Nazianzenę vrbis præficeretur. Vt autem Nazianzum reuersus, eodē statu omnia reperit, nec pastorē vllū institutū, tamen si plebs cum lachrymis ipsum obsecraret, precibus tamē minimè flectitur: sed firmus & immobilis manet, non secus ac quercus, ventorū impetus incōcussa excipiens. Quod autē mihi penè memoria effluxit, hoc iam cōmemorabo, vtpotè maximū momentum habens tam illi ad laudem, quam vobis ad vtilitatem. Quicquid enim honestum & præclarū est, id quoq; æmulationē gignit: quicquid autem æmulationis studiū affert, idem virtutis quoq; cōparandæ facultatem affert: Virtus porrò sui studiosos ad Deum ducit. Magnus itaque Basilius fratres lepræ lue infectos, licet admodum calamitosos & cōmiseratione dignos, minima tamen miseratione animos hominū permoueri, immò etiam plerisque, qua erāt stoliditate & immanitate, velut nefas quoddā & piaculum horrendumq; spectaculū haberi perspicens, naturæq; humanæ conditionē animo voluēs, piū consiliū, dignumq; ipsius charitate in mediū pfert. Amplissimis enim

ædibus

adibus extructis, atq; annuis proventibus constitutis, quos à diuitibus & copiosis hominibus, prudenti oratione ad largitionē impulsis, collegerat, ægros omnes in vñ eoëgit, pauperum gymnasia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisq; particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperū amore habuit, oratione liquidò patet, quantum studio in eam rem cum Basilio incubuerit, maximū omnium mandatorū esse ostēdens, alendorū pauperū studium, Deiq; magnificentia & benignitate dignū. Atque hæc quidem hæcenus, ne adeò præclarum facinus prætermisissē videamur.

Arriana verò heresi iam pridem Ecclesiā opprimente, imperatorisq; manus opē, Dei præsidia subuertēte (simplicioribus nimirū animis ad impietate furim abstractis) magnumq; Deū Patrem, & paruum Filiū, & creaturā Spiritum sanctū affirmante: exortum est velut ex hydra quadā nouū caput, hostiū Spiritus sancti, hæresis, de filio quidē candidē sentiens, eumq; Patri æquale statuens: ceterū Spiritum sanctum blasphemis verbis imperens, idq; bifariā. Alij enim meram creaturā esse, apertē asserēbant: alij nec creaturā, nec Deū, sed liberū: quos proinde Semiarianos ille vocabat, nomē scilicet eorum dogmati congruū & appositū ipsis imponens: quippe qui ita filiū honorarent, vt interim Spiritum sanctū aspernarentur. Igitur huiusmodi contentione per totam Romanorū ditionē gliscēte, magisq; etiā Byzantiij vigente ac dominante, Deus eos, qui pestifera hæc doctrina extinguebantur, miseratus, sanctū Gregorij Theologi spiritū excitat, ac velut ad Mosē ait: Videns vidi afflictionē populi mei, qui in Aegyptō est: (Aegyptus autem Hebræorum quidē lingua tenebras sonat: nunc verò suffusam ab hæresibus caliginem significat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos descendi. Quocirca nūc veni: in Aegyptū te mittā. Atq; hæc cohortatione per-

motum, Spiritusq; sancti numine impletū, Byzantiū mittit, vt pro Spiritu certamē iniret. Protinus igitur ille, Basilio, luminari magno, ipsius cupiditati alacritatiq; quasi faeces quadā subdente, atq; ad spiritū certamina ipsum inungente, alijsq; compluribus episcopis, principisq; vrbis ciuibus, fidei pietate præditis, ab eo obnixē cōtendentibus, vt ipsis auxilio egentibus quasi Herculem quendam Alexicacum se præberet, Cōstantinopoli statim affuit, terrena quidē omni materia & luxu ac diuitijs carens, ceterū spiritu plenus. Exceptus autē à quibusdā, & generis & pietatis cognatione cum eo cōiunctis, Ecclesiā offendit, quasi malū in monte, aut quasi signum in colle, vt Propheta verbis vtar: hoc est, numero perexiguam atq; obscurā, (quod videlicet pijs viris libertas omnis ob temporis tyrannidē erepta esset) sacros etiā omnes domos spoliatas ac per vim occupatas. Vñ sanctæ Anastasie templū orthodoxis patebat, fortasse etiam quia propter ambitūs & circumscriptionis angustia contemptui habebatur, quemadmodum nōrunt, qui vetus hoc templū perspexerunt. Confestim itaq; ipse Davidis cuiusdam more ad præliū se cōparat, atq; argumentis firmis ac solidis Philistæa dogmata fundit, libertatemq; pijs hominibus pie reducit, quotidie nouam aliquā copiarū accessionem faciens, Deoq; eos, qui aduersus veritatē sceleratē insurrexerant, captiuos adducens. Perexiguo itaq; temporis curriculo exacto, tantum multitudini incrementū attulit, vt nulla iam cum priori rerū statu cōparatio relinqueretur, atq; hęc illud Scripturæ impletur: Domus David ibat, & crescebat: domus autem Saul ibat, & viribus minuebatur. Ac variū quendam eorum, qui salutarem doctrinam amplectebantur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo tenebantur, alij iamā capiendi erant: alij etiam iam perfecti & absoluti, aliorum piscatores magistrōsque se profitebantur. Verum enim verò: quis alius hinc Arrianorum iram, hinc propinquorū inuidiam perferre potuisset? qui quidem quum ipsi opem ferre ac decertantem adiuuare deberēt, ipsius rectē factis offēdebantur, Ecclesiæ incrementum liuoris facem & incentiuum facientes: & quum iisdem rebus superiores ipso esse vel nequirent, vel nollent, virtutem scelere superare contendebant.

Nōdum hoc malum sedatū erat, cum exortus Apollinarius Syrus, propria quadā & nouā hæresim in lucē effert. Humanitatē enim Christi nequaquā verā esse sentiens, carnem tantū animamq; rationis expertē ab eo assumptam esse docebat, animā ratione atq; intelligentia præditā ab ipsius humanitate abscondēs. Cumq; profana eruditione excelleret, multos verborū lepocinio in fraudem inducebat. Aderāt vbiq; terrarū hæresis discipuli, indoctos homines quasi hamis quibusdā in exitium pertrahentes. Rur-

sus igitur difficili certamine constrictus tenebatur Gregorius, arguens, increpans, obsecrans, alios in fide retinēs, alios eò, vnde exciderant, reducēs. Vt autē in huiusmodi rebus accidere solet, perfectæ incarnationis cōfessio ab imperitis ita accepta est, quasi

Christus

Domus hospitalis ægrotorum & pauperum à Basilio & Gregorio extructa.

Hæresis Macedoniano-rum.

Exod. 3.

Gregorius in Cōstantinopoli; pugnatus cum Macedonianis. Eia. 30.

Multos ab errore reuocat.

2. Reg. 3.

Hæresis Apollinarius

Eam oppugnat Gregorius.

Christus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij discipulis, plebi nunquam non assidentibus, piumque virum accusantibus, vim habuit calumnia. Gutta enim continenter fluens, petram tandem excauat. Et quoniam huiusmodi disputationes multitudinis captiua sublimiores erant, quippe quae incarnationis diuinæ profunditatem assequi non posset, idcirco lupi fide & autoritate apud vulgus valēbant, pastor contra veritatem docens, suspicione laborabat. Quo circa Arrianæ sententiæ propugnatores, qui velut apri truculenti iram suam iam pridem aduersus sanctum acuerant, accedente iam eò tumultu & calumnia, quae ipsi ab Apollinarij studiosis cōflata erat, falsis sermonibus inflammata plebe, lapidibus hominem, quemadmodum olim Iudaei Stephanum, insectantur. Verum Deo militem suum causaeque suae defensorem regente, frustra in eum saxa coniecerunt. Tum verò correptum ipsum consulari iudici sistunt, velut quendam tumultuum & seditionum auctorem. O stuporem admirandum: o vim mendacij insignem, si Gregorius de his rebus causam dicendam habebat: ille, inquam, etiam alienae irae & perturbationis lenissimus medicus, ille pacis arbiter, ille Christi mansueti & humilis, mansuetudinemque nobis lata lege promulgantis, discipulus. At verò ipse, tamen si tot tantisque rerum acerbitatibus premeretur, haec tamen sentiebat ac proloquebatur: Propter nomen tuum Christe, etiamsi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Atque à iudice sine verberibus & tormentis missus factus est, martyr sine periculis, & sine vibicibus laureatus, quum hoc vnum praestitisset, ut ea animo & voluntate perferret, quae ipsum pati Christus minimè permisit.

Huiusmodi porro certaminibus clarissimè perfunctus, iam apud omnes clarus erat, beatusque tum ob liberam veræ doctrinæ promulgationem, tum ob virtutem, totque exantlatis labores censebatur: illustris etiam & conspicuus, ob Ecclesiæ multitudinem. Quo factum est, ut Petrus, magnæ vrbis Alexandrinæ episcopus, egregijque illius Athanasij in pastoralis munere successor, ad Gregorium magnum scripserit, Constantinopolitanæ Ecclesiæ praefecturam ei confirmans. Et quidem rectissimè & æquissimè eum Episcopum esse voluit, qui labores antè impenderat, quam ad dignitatem perueniret, thronumque non humano fauore, sed pro sudorum premio & mercede acceperat. Quamquam autem rerum ab eo gestarum copia, repente in animum subiens, orationis seriem perturbat, ac velut in reciproca fluctuum agitatione, sequentium impetus priora obruit: quoniam tamen ad dicendum semel aggressus sum, non prius abscedam, quam ad finem peruenero, Gregorij Deum in infirmitatis meae subsidium assumens, vestraque humanitate facilitateque subnixus.

Erat in regia ciuitate Maximus quidam, genere Aegyptius, moribus barbarus, nouus quispiam Iannes aduersus Gregorium, velut aduersus Mosem, aciem instruens. Hic quum Cynicam philosophiam amplexus esset, baculoque & coma & pallio grauitatis speciem praeferebat, haecenusque philosopharetur, cæterum in gluuie & cupiditate atque impudentia canis potius, quam Cynicus esset, Antisthenisque sectatoribus contrarius, talisque, qualem scriptura Nabal describit: ad sacrum pastorem accedit, atque ab eo fidei Christianæ rudimentis imbutus atque institutus, impietatem dediscit, baptismoque regeneratus, pars Ecclesiæ efficitur: fictaque pietatis specie ita Episcopum cepit, ut eadem cum eo domo, eademque mensa vteretur, atque ipsi quiduis esse censeretur, fidelissimus minister, doctrinæ sermonumque laudator, nec vulgari benivolentia erga Christianos affectus. Ut autem progressu temporis experimento sui dato dignus iam iudicatus est, qui in Ecclesiasticum ordinem cooptaretur, tum verò in clerum ascribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore suo perfidè deficere, atque aduersus eum expeditionem suscipere in animum inducit: ac cuiusdam Ecclesiæ presbyteri opera vtens, qui cum non modò nunquam à Gregorio obiurgatus, duriusque appellatus, verum etiam inter singulares amicos habitus fuisset, fabulam hanc cum Maximo cudebat, hoc videlicet agens, ut Maximus Byzantij Episcopus cōstitueretur. Ac quoniam ad eiusmodi res auro opus erat, unde id suppeditatum fuerit, audite.

Presbyter quidam insulanus Thasso Byzantium appulsus, pecunias ferebat, ut marmoreas tabulas Proconesias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris delinito, (leues enim homines credulitate facillè in fraudem impelluntur) aurum sceleris adminiculum accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, ut certos homines ad Maximum Episcopum creandum Constantinopolim mittat. Et quidem hæc citius, quam quisquam verbis vllis exprimere queat, gerebantur.

Ad-

Act. 7.
Impetitur
lapidibus
Greg. inde
rapitur ad
tribunal.

Matth. 21.

Praeficitur
ecclesiæ
Constanti-
nopolitane.

2. Tim. 3.

1. Reg. 25.

Maximus
perfidiosè
deficit à S.
Gregorio.

Petri Ale-
xandri te-
meritas.

Aderant ab Aegypto, qui Episcopatum Maximo darēt. Talis Petrus ille erat: qui cū prius Gregorium in throno collocasset, postea Maximum episcopum instituebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium scripserat, veritus, nedum ipsius virtutem nominisque splendorem. Postquam igitur aduenere, qui ab eo missi fuerant, sub exortum diei ecclesiam ingrediuntur: reque nec pastori, nec presbyteris, nec clero, nec eniquam ex magistratibus, nec denique piæ plebi patefacta, statim in electionem incumbunt. Verum huius rei fama per urbem sparsa, repente adfuerunt sacerdotes, clerus, plebs selecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim, amici iuxta & inimici, præ animi furore exarserant, temeritate eorum peruersitateque obstupesciti. Perdita enim & profligata peruersitas, hostes etiam persæpè eius, qui iniuria afficitur, ad vltionem excitat. Vt autem consilia sua infecta relinquere coacti sunt, (petulantia enim sua populi fauorem sibi præcluserant) quid faciunt? Ecclesia egressi, in choraula cuiusdam domum se conferunt, illicque Maximum episcopum creat, plebeij ordinis quosdam, qui ob perturbatum ordinem ab Ecclesia proscripti fuerant, socios habentes, facinorisque participes. Huius enim generis homines repentinis mutationibus delectantur, tranquillum compositumque rerum statum ægrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum studio flagrantes.

Urbs porro ira æstuans, dici non potest, quot conuiciorum plaustra in Maximum effuderit, ipsi quoque Gregorio succensens, qui tanta beneuolentia & familiaritate nefarium hominem complexus fuisset. Itaque iam eò res ipsi reciderat, vt facti sui purgationem querendam haberet. Ac proinde, vt exulceratos plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus est: Nolite, o viri, mihi patri vestro succensere. Si enim ego, qui me benignum illi ac liberalem præbui, ideò culpæ obnoxius sum, quia malitiam non præfensi: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio vius, hanc mihi gratiam rependit, vt vitæ meæ insidias strueret? Neque enim fraudem non præuidisse, criminari dari debet. hoc enim solius Dei est. Ac præterea legis præscripto viscera omnibus aperire iubemur, paternoque affectu & beneuolentia eos, qui fide præditi sunt, amplecti ac tueri. Eum enim, qui venit ad me, ait Christus, non eijciam foras. Magnum quiddam mihi & plaudendum videbatur, Maximus, à Græcorum superstitione ad baptismum accedens, & Trinitatem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum videbatur, homo virtutem capeffens, etiamsi in postremis rebus prioris vitæ hypocritismum luculenter ostēdit. Sed nostrum non est hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus, nec futuros euentus perspectos habemus, nisi Dei prudentia & beneficio hoc nobis concessum fuerit. Nos enim videmus in faciem, Deus autem cor ipsum intuetur, quemadmodum à Scriptura audijstis. Hac oratione multitudinis iracundia sedata atque repressâ est, maiori que beneuolentia Pontifici adiuncta.

Iam verò Imperatore Theodosio, qui genus ex Hispania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profectus, bellumque cum occidentalibus quibusdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præsulum, à quibus Episcopus designatus fuerat, agmen accipiens, ac Theſſalonicam profectus, Imperatorem adit, imperatricisque urbis Episcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus sanctionibusque Ecclesiasticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto sacerdotium vindicare cogitabat: vt qui non sacerdotem, sed tyrannum agere decreuisset. Verum illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque vehementibus infectante. Quid igitur Maximus? (vix enim frangi & expugnari potest ambitio) Alexandriam nauis petit, cumque iisdem technis quosdam Petri familiares auro pellexisset, ipsum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Episcopatum asserere, aut à tuo non abſtinebo. Et quidem in perspicuum malum audax hominis facinus desijisset, nisi Alexandriæ Præfectus, seditionis & cædium metu, Maximum vrbe exturbasset. Atque ille quidem præmia temeritate digna tulit. Gregorius autem laborum multitudine fractus, curis confectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremum allocutus atque hortatus, vt fidem, quam acceperat, conseruaret: virtutem, quam & re & sermone ipsis ostenderat, coleret. Quæ cū & clerus & populus audijissent, vnus clamor ab omnibus excitatus est, Pastoris discessum deplorantibus: ac triste spectaculum cernere erat, viros & mulieres, iuuenes & arate proiectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordifletu detentos, orbitatemque adeò ægrè atque acerbè ferentes, vt quispiam sublata voce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem

Gregorij ad
Constanti-
nopolita-
nos oratio.

Iohan. 6.

1. Reg. 16.

Obseruâ fal-
laciâ.

Insignis
Maximi im-
pudentia.

tatem tecum eijcis. Qua voce audita, vir egregius discedendi cupiditatem repressit, tantisperque se apud eos mansurum recepit, quoad Episcopi, quorum aduentus in spe & expectatione erat, aliquem Episcopatu dignum elegissent, sibi que curis liberato potestatem abeundi fecissent. Atque ita dimissi sunt, nihil omnino dubitantes, quin ille pro sua grauitate morumque constantia promissi sui fidem, licet nullo iureiurando confirmatam, expleret. Depulsis itaque periculis, & quiete rebus restituta, Trinitatis dogma rursus effulgebat, ac beati viri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrimè excolebat, præstantiusque quàm vt agricultura Noë cum ea comparari possit. Ecclesiæ enim aruum excolens, animas quasdam velut aratro perstringebat, impietatis spinis eas liberans: alias, vt Prophetæ verbo vtatur, complanabat, alijs diuinum verbum inferebat: aliæ recens enascebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbescabant, ac velut geniculis discingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ maturecebant atque ad messem paratiores erant, aliæ in area erant, aliæ in acerio quodam, aliæ viles & contemnendas dogmatum paleas per ventilationem excutiebant, Christoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis est, quippe quæ alimoniam perceptionem pro scopo habeat, ob idque labores suscipiat, messemque promptè & alacriter colligat.

S. Gregorij studio fides restituitur Constanti-nopoli.

1. Cor. 9.

Eius prudentia in moderandis subditis,

Rhetorica vt differat à Philosophia.

Theologus dictus Gregorius solus post Iohannem.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis salutem sibi proponebat: ceterum fructus nequaquam labori respondebat. Non enim agricolæ more fructus percipiebat, sed gratuito benignus erat: labores quidem ferens, verum sine sumptibus Euangelium sibi constituens. Ex quo hoc assequebatur, vt ardentius amaretur, atque ex ardentiori amore libentius audiretur, pluresque ad Deum adduceret, non iracundè feriens, sed lenitate sua ignorantiam & rusticitatem euellens, animisque plenam sanitatem oratione afferens. Alij enim verborum suauitate capiebantur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractationem amplectebantur, alij ob simplicem & inelaboratam philosophicamque vitæ rationem arctius ipsi adiungebantur: alij quod ipsum acciuisent, velut prædam suam confertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium suum fouebant. In hoc porrò clariùs lucebat ipsius solertia animique perspicacia, quod non omnibus omnia committebat: verum vniuscuiusque vires, non secus ac præstantissimus medicus ægrotantium habitudinem, explorabat, congruentem cuiusque morbo medicinam distribuens, eamque rationem tenens, vt nec profanis aut infirmis auribus perfectissima mysteria concederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quasi ipsorum vtilitati iniudens. Alios publicè arguebat, nimirum quibus poenitentiam pudor exprimebat: alijs rursus priuatim errata commonstrabat. Alios obiurgabat, cum id è re ipsorum esse arbitrabatur: alios contra, quos officio fungi videbat, paternè consulteque laudabat. Nec enim hoc agebat, vt eos adulatione permulceret, sed vt viam virtuti strueret, ac rectè factorum approbatione virtutem eorum proueheret. Hoc quippe nomine Rhetorica à Philosophia differt. Illa enim sordida & cauponaria assentatione ac laudatione ad beneuolentiam hominum irrepere solet: hæc contra eorum vtilitatem spectans, laudibus quasi mellem sermonem edulcat, ac laudum voluptate ad virtutem auditores trahit.

Dogmatum porrò sublimitate ac Theologia vsque adeo exellebat, vt quantum per multi viri, doctrinæ laude celebres, varijs seculis Diuinitatis doctrinam explicarint, hic tamen solus post Iohannem Euangelistam Theologi nomine insignitus sit, atque hoc cognomentum ipsi velut proprium & peculiare attributum. Enimuerò quemadmodum alias omnes laudes atque virtutes animi complexu tenebat, ita ne à Prophetiæ quidem gratia deserebatur. Nec verò dubito quin apud vos, qui ipsius sapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæ precium fuerit, hanc laudem ipsiusmet verbis, rerumque ab eo gestarum conscriptione ornari. Sic autem ad verbum habetur in ea oratione, quam in præsentia ceterum quinquaginta Episcoporum pronunciauit: Talis autem hic grex noster erat, talisque in præsentia tamque succulentus lateque porrectus, ac si nondum perfectionem assecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, vt auguror, progressurus. Hoc mihi vaticinatur Spiritus sanctus, si quid vaticinandi arte valco, futuraque prospicio. Nec verò longo post tempore, quod prædixerat, explebatur, Ecclesia nimirum arenæ maris multitudinem propemodum æquante: Propheticamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Cum

Cum autem pio Theodosio, cuius iam à nobis mentio facta est, Imperatore creato liberum Ecclesiae lumen affluisset, quod commemorem, quot publicos conuētus orationibus suis exhilararit, quot orthodoxorum mitigarit iracundiam, qui veterem haereticis pernerfitem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cum rerum potirentur, affligi & excruciatifuerant, conuersis iam temporis vicibus, iisdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendebant. Qua igitur oratione vir beatus utebatur? Non haec, o grex, Christus postulat: non ita nos Euangelium docet. Hoc tempore aberrantes in viam reducere conuenit. Curandum, vt peccata sua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admisceantur. Hoc ego pro vltione habeo, vt ij, à quibus iniuria laceffiti fuimus, salutem cōsequantur, praēclaraque ea esse confiteantur, quae nō ita pridem infectabantur. Aequanimis estote, filij. Vir aequanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui vos oderunt, ijsque omnia delicta condonate. Quod si nimium ira inferescit, nec coerceri vlla ratione potest, quod secundum est, praestate: Christo haec relinquite, atque ad futurum tribunal transmittite. Mihi enim vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conqueuerunt. Cum autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris gestum fuerat, sopitum atque Imperatori ex animi sententia confectum fuisset, ab ijsque ille, quas eorum audacia merebatur, poenas expetijisset, captiuosque cepisset, & victis tributa imposuisset, ad imperatoriam urbem adfuit, triumphis elatus & gestiens. Actum pontificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignum erat, honorificè accepit, prolixiorique alloquio suam erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac postremò haec ad eum verba habuit: O pater, Deus tibi tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram aedem & thronum tibi trado. At beatus Gregorius mirifica laetitia perfusus, cum Imperatorem salurasset, ac votis precibusque remuneratus esset, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc usque tempus sacrosanctam domum tenebant, sicariorum manum parabant, pro ea cum beato viro decernere constituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendebant, ne templum sibi eripi sineret, quod videlicet ipfius imperio resistere vererentur: ceterum pio viro, ijsque, qui partibus ipsius studebant, mortis metum intentabant, tum publice armis instructi, tum priuatim subornato quodam, qui ad pontificem accederet, eiusque pectus ense traiceret. Atque haec erat hostium conspiratio.

Postero itaque die, cum illucescente die populus Dei simul cum pastore ad sacram domum recipiendam perrexisset, non minus grauis, quam si ciuitas hostili impetu expugnaretur, tumultus excitatus est, plerisque hominibus in vicis tectisque cum armis stantibus, mulieribusque & pueris grauem ciulatum permixtum edentibus. Ipse quoque Imperator templum vna cum beato Gregorio ingressus est. Vt autem multa in rebus humanis casu euenire solent, nubibus Solis orbem sub diluculum subeuntibus, tenebrae repente coortae sunt. Quae res, vt à festo atque huiusmodi laetitia aliena, Arrianos non parua laetitia afficiebat, perinde ac si Deus templi translationem minus gratam haberet: pias contra animas intolerabili dolore cruciabat. Verum simul atque Episcopus & Imperator sacras valuas ingressi sunt, atque omnes vnam eandemque laudationis vocem substulerunt, manusque cum lachrymis extenderunt, confestim Dei prouidentia subducta nube, fulgentes Solis radij sacrosanctam domum splendore perfuderunt, aereque collustrato, homines animi mœrorem in laetitiam cōmutarunt, principemque obsecrare atque obtestari coeperunt, vt Episcopum in throno collocaret. At Gregorius cum ab illa sede abhorreret, nec praē vitæ continentia & corporis infirmitate vocem in tanto hominum numero mittere posset, per quendam his verbis multitudinem affatur: O filij, nunc tempus est, vt beneficium à Trinitate acceptum agnoscamus, gratiasque ipsi agamus. De throno aliàs agemus. Haec verba audiens populus, mitescebat: Imperator verò hominis modestiam ad stuporē usque mirabatur. Sic concio soluta est, Christo laetitiam summam securitatemque afferente, ita vt & armorum apparatus confopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque vnus duntaxat ensis exertus, sine vlla cruoris effusione rursus vagina conditus. Ceterum ei ad extremum usque obfistere non licuit, quò minus throno insideret. Pontificum enim multitudo eum, quanuis nolentem vehementerque recusantem, in Archiepiscopali sede collocauit: sed haec aliquanto posterius.

Interea Imperator hominis consuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quanuis enim doctrinae expers esset, pius tamen vir erat, morumque lenitate

R

prædi-

Non finit
catholicos
vltici iniu-
rias suas.

Matth. 5.

Deut. 32.

Theodosij
Imper. erga
Gregorium
beneuolen-
tia.

Arriani mi-
nas atroces
intentant
Gregorio.

S. Gregori-
us creatur
archiepisco-
pus Cōstan-
tinopolita-
nus.

præditus, vt si quispiam alius. Verùm Gregorius Deo quàm Imperatori operam dare præclarior existimans, haud frequenter in aula versabatur, eos, qui principis latus cingebant, auaritiæ morbo teneri, atque vt eos, qui munera afferebant, charos habere, ita sui similes admodum asperrari perspiciens. Quo circa precationibus & peruiigijs, ægrotisque curandis & inuisendis incumbere, Deo sese his rebus gregemque purgans: interdum etiam ex vrbe in agros secedebat, solitudinē expetens, eaque perpetuis laboribus afflictum corpus recreans, ne ad sequentes labores fatisceret. Ad aulam autem rarò commeabat, illud Prouerbiorum rectè congruèq; permeditatus: Rarò pedem tuum infer ad amicum, ne fortè satiatus, oderit te. Amplissimam porro ecclesiæ præsul institutus, prouentusque & infinitam omnis generis eximiamque suppellectilem contescutus, ne vnica quidem drachma hinc facultates suas auxit, cum tamē maximam talentorum copiam, si ita ipsius voluntas tulisset, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem ab ijs, qui Ecclesiæ negocia procurauissent, repetiuit, nec suppellectilis sacræ descriptionem: couponum verius, quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens, ac præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, vt conscientia puritatem potiùs Deo offerrent, quàm vt rationibus referendis, muneris sui administrationem hominibus probare niferentur.

Prouer. 25.
Mira eius
inter tantas
opes contri-
nentia.

Tandem assiduis laboribus & senio, corporisque imbecillitate fractus, urgente vi morbi, grabbato se tenebat. Ac multitudo populi ingens cubiculum, in quo iacebat, repente ingressa est. Ipse igitur, vt solent, qui strepitu aliquo commouentur, conuersis in sella pedibus, in pauimento sedebat, quid sibi eorum aduersus vellet, percontans. Illi autem cum & ob ea, quæ acciderant, gratiam Deo egissent, ac pro Imperatoris salute, ob receptum templum aliasque aedes sacras, orthodoxorumque ecclesiam vota fecissent, ipsumque omnium harum rerum authorem & architectum professi fuissent, læti cubiculo exceperunt. Adolefcens verò quidam relicus, manibusque suis beati viri pedes comprimens, ab eo cum lachrymis & lamentationibus sceleris veniam supplex postulabat. Gregorio autem sciscitante, quid sibi hoc sermone vellet, nihil responsi dabat, sed tantum lugebat, ac veniam petebat. Tum quidam ex ijs, qui adstabant, ita locutus est: Hic est ille carnifex tuus, o pater, qui à nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicuè tibi auxilio fuisset. Quod autem ad eorum voluntatem attinebat, facinus perpetratum est. Proinde nunc ad pedes tibi procumbens, clamat, suscepti sceleris poenitudine affectus. Confestim ille, vt patrè equum erat, adolefcentem ita alloquitur: Propitius tibi Christus sit, iuuenis charissime, tibi que ipse ignoscat, qui me quoque seruauit. Hoc solum ad facinoris excusationem & purgationem à te peto, vt hæresim execreris, meusque fias, atque ad Deum accedas, ipsique synceram & voluntariam seruitutem seruias. Cuius tam lenis responsi quum certior facta esset ciuitas, ardentiori erga eum amore incensa est.

Facile igno-
scit sicario,
qui necem
illi molitus
erat.

Synodus
Constanti-
nopolitana.

Melctij
episc. virtu-
tes.

Sub id verò tempus ex omni Romanorū imperio, præterquam ex Aegypto & Occidentibus partibus, sancta Episcoporum centum & quinquaginta synodus coacta est, tum vt piū præsulē imperatrici ciuitati præficerent, tum vt hæreses, quæ interim, dum Arriani rerum potirentur, exorta fuerant, œcumenici concilij decreto ab Ecclesia extruderentur. Enimuerò quæ ad hæreses profligandas pertinebant, multò antè Gregorius præstruxerat, velut insidiosas bestias ab Ecclesiæ oili arcens: atque in ipsa etiam sacrosancta synodo pari animi contentione cum alijs decertauit. Sancta autè synodus eum Episcopum constituit, sententiæ suæ ducem & antesignanum habens magnum illum Antiochenis pastorem Meletium, virum fidei probitate insignem, qui que florentibus Arrianorum rebus Ecclesia pulsus fuerat, multisque calamitatibus exhaustis, diuturno exilio mulctatus. Quibus autem moribus præditus esset, quid referre necesse est: Idem enim & mansuetus erat & industrius, moderatus, iustus, fortis, sapiens, atque omni virtutum genere perpolitus. Huius consilio atque horratu, Gregorio regiæ vrbs Episcopatus Concilij decreto confirmatus est. Ipse autè, quanuis alioqui ab Episcopatu alienum animū haberet, gregis tamen amore, & quia futurū existimabat, vt si imperatricem ciuitatē teneret, contentiones, per orbem terrarum oborientes, velut è specula quadam perspectas extingueret, dissidentesque Ecclesias ambabus, vt dicitur, manibus ad vnionem concordiamque adduceret, Episcopatum accipere non recusauit. At verò Meletius extremo vitæ die Constantinopoli perfunctus, adeò celebri atque honorifico funere effertur, vt ad ipsum vrbs tota sese effunderet, maximamque lachrymarum vim profunderet, ac tum in primis, quanta ciuium multitudo esset, agnosceretur.

Rurfus

Rurfus itaque de throno contentio excitata est, atque inter se pugnabant Episcopi. Alij enim, quæ suffragijs statuta fuerant, iusta esse iudicantes, firma ea manere volebant. Alij ijs, quæ iam rectè decreta fuerant, aduersabantur. At Gregorius, vt qui semel cathedram admisisset, eam vendicabat, atque huiusmodi oratione utebatur: Ego, pastores sacri & venerabiles, primùm regie vrbs præfecturam accipere recusabam, ac licet hæc Ecclesia laboribus sudoribusque meis coagmentata atque amplificata fuisset, mihi tamen satis superque erat hæc Deo thesaurizare, atque ab eo mercedē expectare. Postquam autem & gregis amore, & communibus vestris calculis cathedram accipere coactus sum, mihi haudquaquam rectè agere videmini, qui quod ipsi fecistis, conuellitis atque abrogatis: vt interim taceam, quòd ne inter omnes quidem satis conuenit: verùm alij ea, quæ iam constituta sunt, rata esse debere censent: alijs secus videtur. Nec verò hæc eò à me dicuntur, quòd vel opes vel sublimem cathedram expetam, vel imperatricis vrbs Episcopus nominari concupiscam: sed primùm filiorum orbitatem tranquillo animo ferre difficillimū est, nec nisi vecordis cuiuspiam hominis planeque stupidi. Deinde illud metuendum, ne inuidia quadam aut leuitate res nuper decretas immutare videamini. Quòd si vobis præsentia magis cordi sunt, ac res haud pridem constitutas velut obsoletas & friuolas cōtemnit, haud moesto animo Episcopatu me ab dico. Consilium inite, res vestras agite, & quicquid vobis in mentem venerit. Mihi quidem solitudo & olim chara fuit, & nunc est. Non enim à Deo quoque nos arcebūt, qui thronum eriperunt.

Contentio de sede Constantinopolitana.

Hac oratione habita, cūm plerosque in alius Episcopi creationem studiosè incumbere sensisset, ipse domo ea, in qua manebat, deserta, aliam ab Ecclesia procūl disitam circumspectat, vt tumultus molestosque & importunos hominum congressus effugeret. Per multi quippe ex plebeio ordine illuc confluebant, cum lachrymis eum orantes atque obrestantes, vt gregem, què tot tantisque laboribus ac sudoribus aluerat atque prouexerat, miseraretur. Da hoc charissimis tibi hominibus, inquebant, & quibus vitæ florem prius impendisti, iisdem quoque, quòd temporis superest largire: vt qui doctrina tua collustrati sumus, tui etiā corporis reliquias habeamus. His verbis molliabatur quidem indulgentissimus pater, cæterum ancipitis erat animi quid ageret, Deumque supplex orabat, vt quòd sibi maximè conueniret, procuraret. Quæ cūm ita se haberet, affuere Episcopi tum ex Aegypto, tum ex Macedonia Byzantium vocati, cūm adhuc supradicta synodus in vrbe esset. Et quidem illi, quoniā Gregorius citra eorum sententiam throno impositus fuerat, humano affectu obsessi, electioni obstitabant: nō quòd eum odio haberent, (quem admodum ei occultis significationibus confirmabant) sed vt eos, à quibus creatus fuerat, vlciscerentur, vt qui sine eorum sententia Archiepiscopali sede Gregorium donassent.

Plurimis grauitè dolet Gregorij abdicatio.

At vir beatus omnibus Episcopis in vnum coactis, in medio concilio stans, ad hunc modum verba facit: Viri collega & compastores sacrosancti gregis Christi, turpe fuerit, prorsusque à vobis alienum, si qui pacis documentū alijs præbetis, intestinum ipsi bellum inter vos excitetis. Quoniam enim modo alios ad concordiam adduxeritis, ipsi circa sententias vestras & decreta discrepantes? Ac vos per Trinitatem etiam ipsam obsecro, vt mutua vestra negocia præclare & pacificè constitutis. Quòd si vobis vllò modo dissidij causa sum, Ionam Prophetam vitæ integritate non supero: projicite me in mare, & tumultuum tempestate agitari desinetis. Quicquid vobis visum fuerit, tamen si à culpa immunis, libenter perpetiar, si quidem hac ratione concordia vestra præsentari ac resarci possit. Throno exturbate, vrbe eijcite: tantum veritatem & pacem, vt cum Zacharia loquar, amate. Valet sacri Pastores, meorumque laborum memoriam perpetuam conseruate. Hæc eo prolocuto, pudore quodam ipsi tenebatur, eius oratione compuncti. Tum ipse in Cappadociam perrecturus, è Concilio excessit, voluptate simul & mœrore affectus: illud, quòd laborum requiem inuenisset: hoc, propter gregem, quem quo modo relinqueret, incertus erat. In aulam autè profectus, beneficium ab Imperatore postulabat, his verbis prius eum affatus: Tibi quidem, o Imperator, pro tuis erga Ecclesiam meritis retribuatur Christus in die retributionis: beneficium autem, quòd nunc à te peto, potentissime princeps, dare ne graueris. Non pro pecunijs tibi sum supplex, non preciosa altarium tegumenta concupisco, non cognatis dignitates ambio, sed vt laboribus liberer, obsecro. Cesset etiam inuidia, pacem colant Episcopi: tu maximè in eam rem adnitere: sacerdotum bellum comprimere, qui Barbarorum audaciā compescuisti: maxima imperij tui trophæa vna re exor-

Præclara S. Gregorij ad Synodum oratio.

Ion. r.

Zach. 8.

Oratio eius ad Theodos. Imperat.

na, nimirum Episcoporum concordia. Hoc ego donum à te peto, hoc beneficium vltimum porrigere. Hac oratione Imperator, & qui senatorij ordinis erant, in admirationem rapti, vt potè accerrimo ipsius amore contabescerent, vix discedendi potestatem ipsi fecerunt.

Nectario ei
subrogato,
abit in Cap-
padiam.

Ceterum eo adhuc Constantinopoli agente, Nectarius quidam, Tarso Ciliciae ciuitate ortus, Ecclesiae ipsius à Synodo Episcopus constituitur. Ipse autem cūsa clerum ac praestantissimū quēque ex populari multitudine aduocasset, eosque vt fidei depositum seruarent, Dei que praecpta exequerentur admonuisset, complexusque fuisset, multasque omnibus lachrymas extorsisset, itinere se dedit, tandemque Arianzum peruenit. Cappadocia autem is locus est, quem ex paterna haereditate ad se deuolutum possidebat. Cūm autem multum temporis fluxisset, ex quo Basilius Magnus ex hac vita ad Deum euolat, ac praesentia cum sublimiore vita commutaret, funebri oratione in ipsius laudem conscripta, sacrae Caesarensium metropolim adiit, Ecclesiaeque nuncupata ac dicata ea oratione, domum se recepit. Sed cūm per diū ipse à patria propter Constantinopolitanam comorationem abfuisset (duodecim nanque ipsum Byzantij annos egisse ferunt) accidit, vt quidam Apollinarij discipuli in secunda Cappadocum praefectura sermonibus suis multos in fraudē inducerent, eoque audaciae progredierentur, vt ad hunc quoque accederent, atque Episcopos in ea regione crearent, ne ipsi quidem Nazianzo parcentes. Ipse verò Nazianzum hoc piaculo quā celerimè purgauit. Cūmque obnixis precibus rogaretur, vt patriae antistes esse vellet, adduci non potuit, vt Episcopatum acciperet: (tranquillam enim vitam mirificè consecretabatur) verū Eulalium quendam, quem, vt sui cultorem moderatumque hominem, imprimis charum habebat, Nazianzi Episcopum constituit.

Recusat Epi-
scopatū Na-
zianzenum.

Ipse autem infirmitate pressus, Arianzi corpus refocillabat. Cūmque iam iter facere non valeret, Cleodonium presbyterum, pium virum minimeque fidum Dei cultorem, aliosque nonnullos per literas admonuit, ne haereticis pestem susciperent, verū Apollinariistarū electiones, vt nefarias & ab Ecclesia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec verò satis habebat nuda & simplici cōtestatione ad eos vt, verū plenius vberiusque scriberet, singula abortiuae Apollinarij haereticis impietatisque capita euerrens atque opprimens: quemadmodum liquidò ostendunt tum duae illae ad Cleodoniū epistolae, tum praecipuè tractatus poetici, quos reliquit. Porro in poetici lucubrationibus, quarum etiam antè memini, duplex illi scopus propositus erat: alter, vt impiam tyranni Iuliani legem, qua Christiani à profanis disciplinis arcebantur, puerilem atque infirmam & ridiculam esse ostenderet: alter, quoniam Apollinariū multos libros varij carminum generibus perscripsisse, ijsque, vt potè eruditum hominem dicendi que facultate praestantem, multos ad haereticam suam illexisse perspiciebat, necessariò sibi faciendum putauit, vt Arianzi post reditum suum quiescēs, atque ab omnibus negocijs occupationibusque feriat, eudendis versibus animum adijceret. Atque hinc vberima mihi huius orationis materia collecta est.

Electioes
Apollinari-
starū docet
irritas esse.

Eius potes

Cūm autem non nihil temporis illic quietus egisset, vitamque philosophiae opera purgasset, speculationique animum impensius addixisset, in extrema tandem senectute caducam hanc vitam cum meliori & praestantiori rerum statu, cuius hic pertenuis etiam species vix reperiri queant, permutauit. Ac commendationis quidem Gregorianae munere pro virili mea perfunctus sum, quantum ad id attinebat, vt & boni patris, & eorum, qui vitam illius audire gestiebant, cupiditati satisfacerem, atque vt exiguam quandam vitae descriptionem breuiter comprehensam haberemus. Nam omnes illius laudes vitaeque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, ad eò difficile atque arduum fuerit, vt haud sciam, an quisquam eorum etiam, qui summā eruditionis laudem consecuti sunt, hoc praestare possit. Tu verò pater beate, verique illius tabernaculi spectator & cōscie, in quo exultationis & salutis voce angeli ac sancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc orationuculam tibi elaborauit, memor esto. Quauis enim ob virium imbecillitatem virtutibus tuis parem orationem non attulerim, idque de te verba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquam accusabis. Tua enim

Sancti viri
obitus.

vox illa sacra est, Deo id gratum esse,
quod viribus respondet.

EIVSDEM

EIVSDEM BEATISSIMI PATRIS, GREGORII
NAZIANZENI VITA CONTRACTIOR, AV-
thore *Ruffino presbytero in Præfatione in eius Apologeticum.*

PRŌFICISCENTI mihi ex Vrbe, magnoperè iniungebas Apro-
niane fili charissime, vt tibi absens quoque aliquid operis impende-
rem, ne vos à cōsuetis studijs necessitas meæ profectiois inhiberet.
Petebas ergo Gregorium tibi in Latinum verti, virum per omnia in-
comparabilem, qui & verbo & operibus clarus, splendidissimum lu-
men scientiæ Christi Ecclesijs præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec
seipsum condemnauit agendo contraria, quàm docebat.

Is Cappadocia, domo, episcopo patre, matre quoque satis religiosa oriundus fuit,
Athenis & alitus & eruditus, vt pauci: nec tamen in conuersatione scholari, vel ætatis
vel sodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: sed tanquam à Deo sibi cōmissum
thesaurum, ad domum castam reportauit integrum signaculum castitatis. S. Gregori-
us mansit
virgo.

Denique cūm Philosophiæ studijs apud Athenas vacaret, vidit per soporem seden-
ti sibi & legenti duas decoras satis dextera lauaque fœminas confedis-
se. Quas ille castitatis instinctu oculo toruiore respiciēs, quænam essent, vel quid sibi vellent, percon-
tabatur. At illæ eum familiaris & ambrosius complectentes, aiunt: Ne molestè acci-
pias, iuuenis: notæ tibi satis & familiares sumus. Altera enim ex nobis Sapientia, alte-
ra Castitas dicitur: & missæ sumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis
& satis mundum in corde tuo habitaculum præparasti. Viso in
somis.

Huius viri neque vita aliquid probabilius & sanctius, neque eloquentia clarius & il-
lustrius, neque fide purius & rectius, neque scientia plenius & perfectius inueniri po-
test. Qui solus sit, de cuius fide ne dissidentes quidem inter se, vt fieri solet, partes & stu-
dia disputare poterint: sed id obtinuerit apud Deum & Ecclesias Dei meriti, vt qui-
cūq; ausus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipso, quia ipse magis sit hæ-
reticus, arguatur. Manifestum nanque indicium est, non esse rectæ fidei omnem, qui in
fide Gregorio non concordat. Eius vita,
eloquentia,
fides, scientia.

ITEM DE EODEM EX SIMEONE

Metaphraste.

MAGNVS hic Gregorius Theologus vitam ipse suam exposuit in
ijs funebribus orationibus, quibus Basilium Magnū, Gregoriū pa-
trem, Cæsarium fratrem, & Gorgoniam sororem ornat. Ac proin-
de qui vitam illius conscripserunt, nō aliunde, quàm ex ipsius ope-
ribus dicendi argumentum acceperunt. Hoc vnum necessariò di-
cendum, quod si quidem apud homines existere necesse erat effi-
ciem quandam & columnam, ex omnibus virtutibus constan-
tem, hoc erat Gregorius. Nam cūm vitæ splendore eos, qui actionis laude florebant, su-
perasset: eò rursus contemplationis progressus est, vt omnes illi sapiētia doctrinæque
laude cederent, tam eius, quæ in verbis, quàm quæ in fidei dogmatibus versatur. Vnde
etiam Theologi cognomentum adeptus est. Quantum autem ad corporis formam
attinet, statura mediocri erat, pallidus aliquantum, non tamen citra venustatem, de-
presso naso, supercilij in rectum protensis, adspēctū blando & suauī, altero oculo,
nempe dextro, subtristis, quem etiam cicatrix quædam contrahebat: barba
non promissa, densa tamen. Qua parte caluus erat, (nam subcaluus
erat) albos crines habebat: summas item barbæ
partes velut fumo obfiras osten-
debat. Eximia laus
eius.
Forma cor-
poris eius.

R 3

MAR